

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Лілія ЖЕРДЕЦЬКА

(підпис)

“27” травня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 072-Фінанси, банківська справа та страхування

за освітньою програмою «**Міжнародний банківський бізнес**»

на тему:

**«МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО
БАНКІНГУ»****Виконавець:**

Студент ФФБС 43 групи

Донєв Руслан Сергійович _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

Д.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Жердецька

Лілія

Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2024

АНОТАЦІЯ

Донєв Р. С. «Міжнародні стандарти екологічного та соціального банкінгу»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «072-Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес».
Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі розглянуто процеси еволюції та зміст концепції сталого розвитку. Визначено ESG-принципи та їхню специфіку в діяльності банків. Охарактеризовано процеси регулювання сталого розвитку в Україні та світі.

Розглянуто методичні підходи до формування ESG-рейтингів. Надано оцінки корпоративної соціальної відповідальності банків України. Проаналізовано діяльність банків щодо кредитування проєктів сталого розвитку.

Розглянуто світовий досвід запровадження ESG-принципів. На цій основі запропоновано підходи до складання дорожньої карти запровадження ESG-принципів в діяльність українських банків.

Ключові слова: банк, сталий розвиток, ESG-принципи, екологічний банкінг, соціальний банкінг, корпоративна соціальна відповідальність.

ANNOTATION

Donev R. S. "International standards of environmental and social banking"

Qualification work for a bachelor's degree
in the specialty "072-Finance, Banking and Insurance"
under the educational program "International Banking".
Odesa National Economic University. - Odesa, 2024.

The work examines the processes of evolution and the content of the concept of sustainable development. ESG-principles and their specificity in the banking are determined. The processes of regulation of sustainable development in Ukraine and the world are characterized.

Methodical approaches to the formation of ESG ratings are considered. Assessments of corporate social responsibility of Ukrainian banks are provided. The activities of banks in lending to sustainable development projects were analyzed.

The world experience of introducing ESG principles is considered. On this basis, approaches to drawing up a road map for the introduction of ESG principles into the activities of Ukrainian banks are proposed.

Keywords: bank, sustainable development, ESG principles, environmental banking, social banking, corporate social responsibility.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА СТАЛОГО БАНКІНГУ	7
1.1. Концепція сталого розвитку: еволюція та зміст	7
1.2. ESG-принципи та їх специфіка в діяльності банків	15
1.3. Регулювання сталого розвитку	22
Висновки до Розділу 1	27
РОЗДІЛ 2 ОЦІНЮВАННЯ ESG-ПРОФІЛЮ БАНКІВ	29
2.1. Методичні підходи до формування ESG-рейтингів.....	29
2.2. Оцінювання корпоративної соціальної відповідальності банків України	36
2.3. Аналіз діяльності банків щодо кредитування проєктів сталого розвитку	47
Висновки до Розділу 2	58
РОЗДІЛ 3 ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ESG- ПРИНЦИПІВ В ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ	60
3.1. Світовий досвід запровадження ESG-принципів	60
3.2. Дорожня карта запровадження ESG-принципів в діяльність українських банків	65
Висновки до Розділу 3	71
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76

ВСТУП

Актуальність дослідження. Останніми роками екологічні, соціальні та управлінські ризики, які мають сталу назву ризики ESG, привертають велику увагу як громадськості, так і регуляторних органів і, відповідно, стають для банків більш важливими при управлінні ризиками. Багато фінансових установ вже почали інтегрувати ці ризики у свої бізнес моделі, але стикаються з проблемами щодо розкриття інформації та надання звітності відповідним органам, оскільки вимоги стали більш жорсткими та конкретними.

Криза, спричинена карантинними обмеженнями у зв'язку з COVID-19, та сучасні явища, зумовлені повномасштабним вторгненням, мають багато спільного з ESG-ризиками. Спостереження ж за цією кризою відкриває для банків несподівані можливості: вони можуть використати досвід протистояння агресії тероризму та коронакризи, щоб краще справлятися з майбутніми викликами ESG-ризиків. Здатність банків впоратися з ESG-ризиками, насамперед, залежить від їхнього рівня фінансової стабільності, можливості зберігати безперервність бізнес-процесів та постійно адаптуватися до умов, що змінюються. Така здатність забезпечується ESG-стратегією банку – комплексного плану, що забезпечує здійснення місії та досягнення цілей сталого розвитку банку та ґрунтується на ідеї збалансованого розвитку установи, її соціальної та екологічної відповідальності

Метою роботи є поглиблення теоретичних та методичних засад запровадження принципів екологічного та соціального банкінгу в Україні.

Реалізація мети дослідження передбачає постановку та вирішення таких завдань:

- розглянути процеси еволюції та зміст концепції сталого розвитку;
- визначити ESG-принципи та їхню специфіку в діяльності банків;

- охарактеризувати процеси регулювання сталого розвитку України та світі;
- розглянути методичні підходи до формування ESG-рейтингів;
- оцінити корпоративну соціальну відповідальність банків України;
- проаналізувати діяльності банків щодо кредитування проєктів сталого розвитку;
- на засадах оцінювання світового досвіду обґрунтувати дорожню карту запровадження ESG-принципів в діяльність українських банків.

Об'єктом дослідження є процеси формування та імплементації міжнародних стандартів екологічного та соціального банкінгу.

Предметом дослідження є теоретичні і методичні підходи до запровадження міжнародних стандартів екологічного та соціального банкінгу в Україні.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, а саме: аналізу й синтезу – з метою дослідження особливостей ESG-стандартів в діяльності банків; систематизації та класифікації – для виділення методів формування ESG-рейтингу банків; порівняння – для здійснення порівняльного аналізу показників оцінки соціального та екологічного банкінгу; узагальнення результатів – при формуванні висновків.

Інформаційною базою дослідження є офіційні статистичні дані Національного банку України, законодавчі акти, постанови Національного Банку, напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з проблем оцінки діяльності банків, що містяться у монографіях, спеціальній науковій літературі, матеріалах наукових і науково-практичних конференцій та семінарів, мережі Інтернет.

Публікації. Донєв Р.С. Міжнародні стандарти зеленого банкінгу. Збірник тез доповідей VIII Студентської науково-практичної конференції факультету фінансів та банківської справи «СТАБІЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ» 8-9 квітня 2024 року, м. Одеса

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА СТАЛОГО БАНКІНГУ

1.1. Концепція сталого розвитку: еволюція та зміст

Концепція сталого розвитку з'явилася як відповідь на зростаючу стурбованість можливостями наземної екосистеми в результаті тиску людської діяльності. Її метою було запобігти або принаймні зменшити дисбаланс між економічним зростанням і соціальним розвитком, а також між соціально-економічним розвитком і природним середовищем. Найпоширеніше визначення сталого розвитку міститься в першому Звіті 1987 року «Наше спільне майбутнє». Це визначення представляє сталий розвиток як розвиток, при якому потреби нинішнього покоління можуть бути задоволені без шкоди здатності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Концепція сталого розвитку знаходить все більше прихильників і, головне, реалізується в багатьох країнах, особливо з розвиненою ринковою економікою. В основу концепції сталого розвитку покладено людей як суб'єктів навколишнього середовища, нашу планету як територію (об'єкт) людського впливу та партнерства. Тільки комплексний підхід дозволить досягти мети цієї концепції – процвітання та миру у світі [1].

Глобальні загрози, що виникають у другій половині 20-го століття внаслідок стрімкого споживання природних ресурсів, зростання забруднення навколишнього середовища, надмірного демографічного зростання, незадоволення базових потреб зростаючих груп людей та глибокої дестабілізації природних і соціально-економічних систем, сприяла інтенсивній дискусії, яка проводилася за участю міжнародних інституцій, насамперед ООН, щодо тривожних тенденцій розвитку. Нарешті, ідея сталого розвитку народилася на рубежі 1970-х і 1980-х років на основі потреби, про яку повідомляли політики, бізнесмени та економіки, створити канон глобальної політики захисту навколишнього середовища [2].

Зростаюче усвідомлення відповідальності за глобальні масштаби змін навколишнього середовища, породжені навіть індивідуальною людською діяльністю, призвело до пошуку моделі розвитку, яка б забезпечувала реалізацію потреб людини при зменшенні шкоди довкіллю. Тому сталий розвиток став відповіддю на назрілу потребу в новому підході до ресурсів навколишнього середовища та їх використання для людських і економічних потреб. Сутність сталого розвитку виникла та розвинулася під час інтенсивного розвитку ЗМІ. Через інформацію в щоденній пресі та на телебаченні про екологічні катастрофи та пов'язані з ними загрози для населення було викликано переконання в глобальній відповідальності навіть за локальні зміни в навколишньому середовищі. Зростаюча обізнаність міжнародної спільноти призвела до розвитку співпраці у сфері охорони навколишнього середовища [3]. Таким чином, концепція сталого розвитку була створена як відповідь на зростаючу стурбованість сучасними стосунками людини та навколишнього середовища та їх наслідками. Спочатку це було представлено як спосіб сприяння збереженню природи. Тоді ще одним важливим чинником, що сприяв розвитку ідеї сталого розвитку, поряд із громадською турботою про довкілля, виявився розвиток екології як науки [4].

Сучасне розуміння концепції сталого розвитку вперше було представлено у праці саксонського державного службовця та мислителя Ганса Карла фон Карловіца, опублікованій у 1713 році під назвою «*Sylvicultura economica*» [4]. Автор цієї роботи був творцем моделі сталого лісового господарства. На початку 18 століття в Німеччині постійно відчувався дефіцит деревини через виснаження місцевих лісів. Деревина використовувалася для гірничих і металургійних потреб. Карловіц наказав реконструювати підконтрольні йому ліси шляхом запровадження принципів регульованого управління природними ресурсами. Вони в основному полягали в вирубці кількості дерев, які не перевищували свого природного

росту. Невдовзі його модель була прийнята в лісовому господарстві всієї Німеччини, а потім стала прикладом для всього світу [4].

Найпоширеніше визначення сталого розвитку міститься в першому реченні звіту 1987 року «Наше спільне майбутнє». Це визначення представляє сталий розвиток як розвиток, при якому потреби нинішнього покоління можуть бути задоволені без шкоди здатності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. У звіті наголошується, що навколишнє середовище та розвиток нерозривно пов'язані між собою, і тому їх слід розглядати як єдине питання.

Крім того, Декларації Конференції ООН мали фундаментальне значення для термінології сталого розвитку з правової та міжнародної точки зору:

- про навколишнє середовище (прийнята в Стокгольмі 16 червня 1972 р., так звана Стокгольмська декларація) [5],

- і щодо навколишнього середовища та розвитку (прийнятий у Ріо-де-Жанейро 14 червня 1992 року на так званому саміті Землі).

У результаті проведених заходів було перераховано 27 принципів, що стосуються сталого розвитку, серед яких можна відзначити наступні:

- а) людина має право на здорове і творче життя в гармонії з природою,
- б) Держави мають суверенне право використовувати свої природні ресурси, але несуть відповідальність перед теперішніми та майбутніми поколіннями за те, щоб їх діяльність не завдавала шкоди навколишньому середовищу,
- с) для досягнення сталого розвитку необхідно, щоб охорона навколишнього середовища була невід'ємною частиною процесів розвитку, а не розглядалася окремо від них,
- г) сталий розвиток вимагає викорінення бідності та зменшення нерівності у рівні життя більшості людей у світі,
- е) для досягнення сталого розвитку держави повинні скоротити або усунути моделі виробництва та споживання, які перешкоджають цьому

розвитку, поглибити наукові знання в цій галузі та ефективно забезпечити кожному громадянину належний доступ до інформації про навколишнє середовище та підвищити обізнаність громадськості в цій сфері [6].

На Всесвітньому саміті зі сталого розвитку (Ріо+10), що відбувся в Йоганнесбурзі в 2002 році, була представлена так звана Декларація сталого розвитку, яка включала такі заяви:

а) сталий розвиток є відповідальністю всього міжнародного співтовариства,

б) умовами, необхідними для досягнення цієї мети, є, серед іншого, викорінення бідності, зміни в моделях споживання та захист природних ресурсів,

в) наслідком людської діяльності є погіршення стану навколишнього середовища в глобальному масштабі, що полягає, зокрема, у зменшенні біорізноманіття та виникненні негативних змін клімату, що в результаті позбавляє багатьох людей можливості гідного життя [7].

Всесвітній саміт «Ріо+20», що відбувся в Ріо-де-Жанейро 20–22 червня 2012 року, мав значний вплив на формування важливості сталого розвитку. Результатом цієї зустрічі стало прийняття декларації «Майбутнє, яке ми хочемо мати» та рішення про початок процесу розробки набору нових цілей сталого розвитку (ЦСР) [4]. Крім того, 25-27 вересня 2015 року в штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку відбувся саміт Порядку денного сталого розвитку до 2030 року, на якому було прийнято документ «Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку – 2030», в якому, зокрема, викладено 17 ключових цілей сталого розвитку (таблиця 1.1)

Основні принципи сталого розвитку не є встановленими та незмінними раз і назавжди, а розвиваються через глобальний діалог. На початковому етапі наголос робився на економічному розвитку та охороні навколишнього середовища. Потім концепція сталого розвитку була розширена та поглиблена, щоб включити соціальний розвиток та екоцентричне бачення

природи. Тому концепція сталого розвитку розробляється за участю різних зацікавлених сторін, які представляють різні точки зору [8].

Таблиця 1.1.

Цілі сталого розвитку

Цілі	Формулювання	Характеристика
Ціль 1	Відсутність бідності	Ліквідувати бідність у всіх її формах у всьому світі
Ціль 2	Усунення голоду	Усунути голод, досягти продовольчої безпеки та забезпечити краще харчування, сприяти сталому сільському господарству
Ціль 3	Здоров'я і благополуччя	Забезпечити здорове життя та сприяти процвітанню для всіх людей старшого віку
Ціль 4	Високий рівень освіти	Забезпечувати інклюзивну та якісну освіту, а також сприяти навчанню впродовж життя
Ціль 5	Гендерна рівність	Досягнути гендерної рівності та розширити можливості жінок і дівчат
Ціль 6	Чиста вода та доступ до санітарних вузлів	Забезпечити доступність води для всіх людей, а також стале управління водними ресурсами та санітарію
Ціль 7	Дешева та чиста енергія	Забезпечити доступ для всіх до стабільної, сталої та сучасної енергії за доступними цінами
Ціль 8	Гідна праця та економічне зростання	Сприяти тривалому, інклюзивному та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній роботі для всіх
Ціль 9	Промисловість, інновації та інфраструктура	Створити стійку інфраструктуру, сприяти інклюзивній та сталій індустріалізації та підтримувати інновації
Ціль 10	Зменшення нерівностей	Зменшити нерівність усередині та між країнами
Ціль 11	Сталі міста та громади	Зробити міста та населені пункти інклюзивними, безпечними, стійкими та сталими
Ціль 12	Відповідальне споживання та виробництво	Забезпечити стійкі моделі споживання та виробництва
Ціль 13	Кліматичні дії	Вжити термінових заходів для боротьби зі зміною клімату та її наслідками
Ціль 14	Життя під водою	Захищати моря й океани та раціонально використовувати їхні ресурси
Ціль 15	Життя на землі	Захищати, відновлювати та заохочувати стале використання наземних екосистем, раціонально управляти лісами, боротися з опустелюванням, зупинити та повернути назад деградацію ґрунту та зупинити втрату біорізноманіття
Ціль 16	Мир, справедливість і міцні інституції	Сприяти мирним та інклюзивним суспільствам, які сприяють сталому розвитку; забезпечити доступ до правосуддя для всіх; створити ефективні, громадянські та інклюзивні інституції на всіх рівнях
Ціль 17	Партнерство для	Посилити реалізацію Цілей і відновити глобальне партнерство для сталого розвитку

На Всесвітньому саміті зі сталого розвитку 2002 року було визначено три широко використовувані напрями сталого розвитку: економіка, навколишнє середовище та суспільство, які нерозривно пов'язані між собою. Таким чином було звернуто увагу на те, що розвиток не можна розглядати лише в економічних термінах. Сталий економічний розвиток має призвести до більшої соціальної згуртованості (рівні можливості, протидія дискримінації та ізоляції, більша економічна рівність) і покращити якість природного середовища шляхом зменшення негативного впливу виробництва та споживання на довкілля та захисту екосистем [10].]

Стосовно включення трьох стовпів у сталий розвиток правильне визначення дає Piontek [11], зазначаючи, що це «постійне покращення якості життя нинішнього та майбутніх поколінь шляхом формування відповідних пропорцій між трьома типами капіталу: економічного (E), людського (L) і природного (P)». Зазвичай дається аббревіатура 3xP, від англійських слів planet, people і в самому кінці profit. Цей порядок передбачає акцент на збереженні ресурсів Землі, не загрозу навколишньому середовищу, і лише в самому кінці ми бачимо прибуток. Наведене вище визначення також вказує на отримувачів сталого розвитку – як нинішнє суспільство, так і майбутні покоління.

Борис [12] стверджує, що сутністю сталого розвитку є інтеграція екологічного, економічного та соціального порядку. Згідно з [11], існують різні способи розуміння концепції сталого розвитку залежно від того, який із трьох взаємозалежних секторів є точкою відліку проведеного аналізу. Якщо аналізувати сталий розвиток з точки зору природного сектора, то в семантичному полі цього поняття на перший план виходить екорозвиток, тобто підпорядкування соціально-економічної діяльності вимогам охорони навколишнього середовища. Якщо аналізувати сталий розвиток з точки зору

економічного сектору, то на перший план виходять принцип заміщення та сталості цього розвитку та міжгенераційна справедливість, тобто постулат про те, що економічний розвиток має не лише задовольняти потреби нині живучих поколінь, але й не зменшує шансів на задоволення потреб майбутніх поколінь. В економічному контексті справедливість між поколіннями виявляється важливою точкою відліку. Проте, коли сталий розвиток аналізується з точки зору соціально-політичного сектору, на перший план виходить аналіз його аксіологічного підґрунтя, що вкорінене в людській природі та в конкретних політичних рішеннях щодо стратегії збалансованого розвитку соціальної та економічної діяльності. Тому три аспекти сталого розвитку слід розглядати як взаємодоповнюючі, а не як конкурентні.

Багато бар'єрів заважають широкомасштабному впровадженню сталого розвитку. Виявлення цих бар'єрів допомагає розробляти рішення, визначати пріоритети та вдосконалювати належну практику сталого розвитку. Серед найважливіших:

1) побудова низьковуглецевої економіки, яка раціонально та економно використовує ресурси та використовує екологічно чисті технології та методи виробництва;

2) модернізація глобального зеленого руху: цей рух має об'єднати спільноти та організації для спільного вироблення практичних рішень і участі в боротьбі за справедливість і глобальну нерівність;

3) захист навколишнього середовища: зменшення викидів парникових газів і запобігання втраті біорізноманіття;

4) створення інституційної бази для змін: перехід до сталого розвитку залежить від спільних і узгоджених дій політичних і ділових лідерів, урядів (національних, регіональних і міських) і ефективного міжнародного екологічного управління [13].

За словами Скробацького [14], умови досягнення сталого розвитку можна визначити у таких формах:

- 1) зменшити споживання багатьох видів сировини та кількість утворюваного забруднення, оскільки допустимі межі вже перевищено; і
- 2) обмежити приріст матеріально-енергетичних ресурсів, оскільки існує ризик того, що в найближчі десятиліття відбудеться зменшення потужностей виробництва енергії, що призведе до зменшення промислового та сільськогосподарського виробництва; і
- 3) необхідно відмовитися від політики і практики безперервного зростання споживання, сприяння якісній зміні моделей життя, де важливіше «бути», а не «мати»;
- 4) інноваційні технології необхідні для підвищення ефективності використання матеріально-енергетичних ресурсів.

Також інші автори [15] наголошують на новому підході з урахуванням таких характеристик розвитку:

- імматеріалізація – зростання якісного характеру, збільшення частки нематеріального виробництва у світовому виробництві (терціалізація економіки – підвищення значення сфери послуг),
- дематеріалізація – екоефективність, розділення залежностей між екологічною шкодою та матеріальним виробництвом,
- декарбонізація – розділення зв'язку між економічним зростанням і зростанням виробництва CO₂,
- відокремлення – відокремлення зв'язку між економічним зростанням і зростанням транспортних потреб.

Усі елементи, присутні в концепції сталого розвитку, повинні сприяти її розвитку в усіх сферах життя. Бідність і голод у всіх їх формах і вимірах повинні бути усунені, і всі люди повинні мати можливість реалізувати свій потенціал з гідністю, у здоровому середовищі та відповідно до принципу рівності. Ми повинні захистити Землю від погіршення навколишнього середовища за допомогою сталого споживання та виробництва, сталого управління природними ресурсами та термінових дій для боротьби зі зміною клімату, підтримки потреб нинішнього та майбутніх поколінь. Усім людям

має бути гарантоване гідне та повноцінне життя, а економічний, соціальний і технологічний розвиток має бути в гармонії з природою. Усі люди повинні мати мир у світі, тому що немає сталого розвитку без миру, а немає миру без сталого розвитку [16].

На думку Халла [9], ідея сталого розвитку дає надію на подолання сучасної цивілізаційної кризи та вихід на новий шлях цивілізаційного розвитку. Шанси на досягнення цієї мети однозначно зростуть, якщо:

- ця ідея буде зрозуміла і реалізована цілісно і універсально по відношенню до
- усі сфери людської діяльності (політична, економічна, соціальна...),
- він буде інтегрований із загальновизнаними соціальними та етичними ідеалами, такими як рівність, соціальна справедливість, цивілізація любові, солідарність;
- вона буде артикульована у формі емоційно насичених повідомлень, зрозумілих кожному та сприяючих інтеріоризації її цінностей і змісту;
- його просування та програмування йтиме пліч-о-пліч із пом'якшенням диспропорцій між бідними (голодними) і багатими – як на глобальному, так і на місцевому рівнях, які, насамперед, відомі своїм самообмеженням споживання;
- ця ідея не буде включена (запрограмована) глобально (як у Ріо-де-Жанейро). Необхідно послідовно реалізовувати це в глобальному масштабі;
- супроводжуватиметься ліквідацією збройних конфліктів, воєнних загроз та поступовим роззброєнням.

1.2. ESG-принципи та їх специфіка в діяльності банків

ESG означає екологічне, соціальне та врядування. Інвестиції ESG стосуються того, як компанії оцінюють ці показники відповідальності та

стандарти потенційних інвестицій. Екологічні критерії визначають, як компанія захищає навколишнє середовище. Соціальні критерії перевіряють, як він керує відносинами зі співробітниками, постачальниками, клієнтами та спільнотами. Управління вимірює керівництво компанії, оплату праці керівників, аудити, внутрішній контроль і права акціонерів.

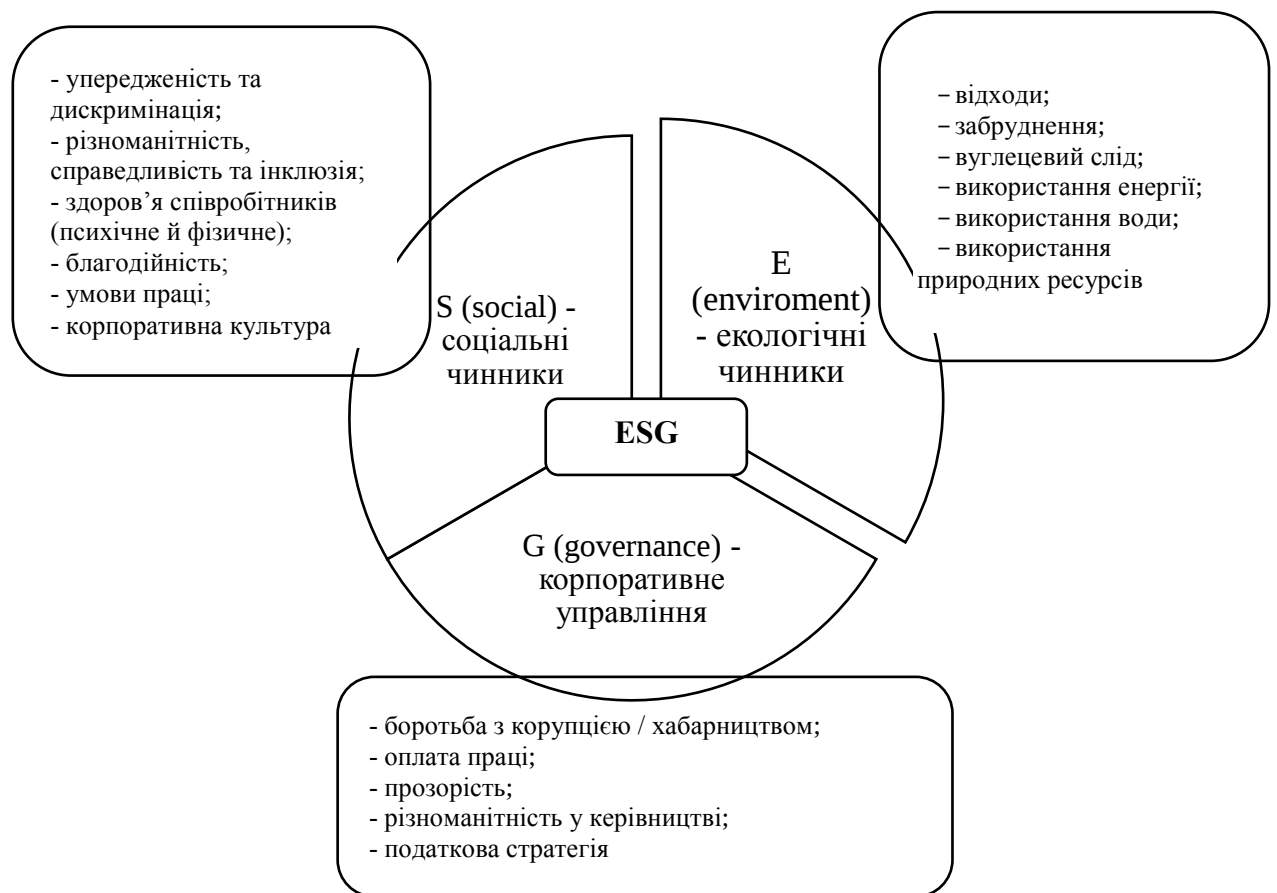

Рис. 1.1. Система ESG принципів

Джерело: складено автором

ESG — це загальний термін, який означає «екологічні», «соціальні» та «управлінські» аспекти комерційної діяльності. Загалом, інвестори можуть використовувати ESG як набір критеріїв (поза традиційним аналізом балансу) під час оцінки ризику в компанії. Дедалі частіше інвестори узгоджують

інвестиції з цінностями ESG і заробляють на компаніях, які активно борються з ризиками ESG через високі стандарти ESG.

(E) – як компанія ставиться до навколишнього середовища?

(S) – як компанія ставиться до співробітників, споживачів і громади?

(G) – як керують компанією?

Екологічні фактори оцінюють вплив компанії на навколишнє середовище і навпаки. Соціальні чинники вивчають те, як компанія керує відносинами із зацікавленими сторонами, тобто правами та добробутом людей як в організації, так і поза нею. Фактори управління оцінюють те, як компанія керує собою. Іншими словами:

Те, як компанія керує ESG, може безпосередньо впливати на ціну акцій через репутаційний ризик і ризик судового розгляду. По суті, структура ESG дозволяє інвесторам оцінити, наскільки добре компанія працює за цими показниками порівняно з аналогами. Крім того, принципи сталого інвестування використовуються для порівняння даних щодо питань ESG, які допомагають інвесторам визначити, чи варта компанія своїх витрат.

Інвестиції в екологічні, соціальні та управлінські аспекти (ESG) використовуються для перевірки інвестицій на основі корпоративної політики та заохочення компаній діяти відповідально. Багато брокерських фірм пропонують інвестиційні продукти, які використовують принципи ESG. Інвестування ESG може допомогти портфелям уникнути холдингових компаній, які займаються ризикованою чи неетичною практикою.

Компанії в корпоративному секторі стикаються з більшою ретельністю, ніж будь-коли раніше. За останнє десятиліття корпоративна соціальна відповідальність в Австралії змістила фокус зі скандалів на соціальне та екологічне громадянство. З екологічної точки зору докази в Австралії очевидні. Ми переживаємо високі температури, пожежонебезпечні сезони, екстремальні повені та посухи через зміну клімату з тривожною швидкістю.

Ці події також завдають значної репутаційної, економічної та соціальної шкоди.

У соціальному плані такі рухи, як #MeToo і #BlackLivesMatter, викрили компанії з недостатньою політикою захисту людей від насильства, сексуальних домагань і расової дискримінації. Крім того, очікується, що сучасне законодавство про звітність про рабство разом із ширшою звітністю щодо прав людини все більше впливатиме на компанії з глобальними ланцюгами постачання та діловими відносинами.

Інвестиції з урахуванням ESG є одним із способів захисту від майбутніх ризиків. Зацікавлені сторони закликають компанії інтегрувати цілі ESG у свою бізнес-практику та ланцюг створення вартості. У свою чергу, вони очікують, що компанії будуть прибутковими та матимуть доступні для вимірювання стратегії ESG і процеси звітності.

Щоб не відставати, юристи, комплаєнс-офіцери та компанії повинні знати про ключові фактори:

- *інвестори*: знають, що чинники ESG впливають на їхній загальний портфель ризиків і доходів, і змушують компанії прийняти стратегію ESG, яка «відповідає меті», точна та орієнтована на майбутнє;
- *споживачі*: хочуть, щоб компанії взяли на себе зобов'язання бути добросовісними корпоративними громадянами та прозорими щодо управління питаннями ESG шляхом звітування та розкриття інформації;
- *законодавство*: різні закони зобов'язують компанії діяти з питань ESG, наприклад;
- *прецедентне право*: судові процеси у зв'язку зі зміною клімату зросли в геометричній прогресії. Інвестори, споживачі та групи громадського захисту діяли проти урядів і компаній за неспроможність належним чином усунути кліматичні ризики;
- *(корпоративні) регулюючі органи*: ASIC, APRA та ACCC ретельно перевіряють діяльність компаній щодо ESG, зокрема вживають заходів щодо

заяв про «зелене відмивання», які можуть переслідуватися як порушення положень щодо введення в оману та оманливої поведінки.

- *компанії*: директори та керівники швидко розуміють, що ESG має бути частиною їхнього корпоративного порядку денного.

Емпіричні дослідження доводять, що економічні аргументи для інвестування в ESG є «дуже обґрунтованими» [17]. Минулого року майже половина фінансових консультантів використовували позитивний ESG-скринінг, щоб знайти компанії з високим рівнем ESG. Ради директорів повинні зберігати різноманітне членство, щоб очолити зміни в питаннях ESG, оскільки це створює довгострокову цінність і успіх, оскільки

- по-перше, інвестори проводять належну перевірку ESG та активно перевіряють компанії з поганими зобов'язаннями щодо ESG або без них;
- по-друге, компанії з позитивною репутацією ESG мають більше шансів підвищити репутацію та зменшити занепокоєння щодо потенційних судових процесів.

Інвестування ESG іноді називають сталим інвестуванням, відповідальним інвестуванням, інвестуванням впливу або соціально відповідальним інвестуванням (SRI). Щоб оцінити компанію на основі критеріїв ESG, інвестори розглядають широкий спектр поведінки та політики. Інвестори ESG прагнуть переконатися, що компанії, які вони фінансують, є відповідальними опікунами навколишнього середовища, чесними корпоративними громадянами та керуються відповідальними менеджерами на основі таких критеріїв, як:

Екологічні: інвестори оцінюють корпоративну кліматичну політику, використання енергії, відходи, забруднення, збереження природних ресурсів і поводження з тваринами. Серед міркувань можуть бути прямі та непрямі викиди парникових газів, утилізація токсичних відходів і дотримання екологічних норм.

Соціальні: Оцінюються відносини компанії з внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами. Чи жертвує компанія відсоток від

прибутку місцевій громаді чи заохочує працівників до волонтерської діяльності? Чи умови на робочому місці відображають високу увагу до здоров'я та безпеки працівників?

Управління: гарантує, що компанія використовує точні та прозорі методи бухгалтерського обліку, дотримується чесності та різноманітності у виборі свого керівництва та несе відповідальність перед акціонерами. Інвестори ESG можуть вимагати гарантій того, що компанії уникають конфлікту інтересів під час вибору членів правління та керівників вищої ланки, не використовують політичні внески для отримання преференційного режиму чи участі в незаконних діях.

Інвестори ESG допомагають великим інституційним інвесторам, таким як державні пенсійні фонди, інформувати вибір інвестицій. Пайові фонди ESG та ETF досягли рекордної суми в 480 мільярдів доларів у 2023 році. Брокерські компанії та компанії взаємних фондів пропонують біржові фонди (ETF) та інші фінансові продукти, які відповідають стратегіям інвестування ESG. Робо-консультанти, зокрема Betterment і Wealthfront, рекламували ці пропозиції на тему ESG для молодих інвесторів [18].

Інвестиційні фірми, як-от бостонська Trillium Asset Management, використовують різноманітні фактори ESG, щоб допомогти визначити компанії, які мають високу довгострокову ефективність. Критерії встановлюються аналітиками, які визначають відповідні проблеми, з якими стикаються конкретні сектори, галузі та компанії.

Критерії Trillium ESG забороняють інвестиції в компанії, які працюють у зонах підвищеного ризику або мають вплив на видобуток вугілля чи твердих порід, атомну чи вугільну енергетику, приватні в'язниці, сільськогосподарські біотехнології, тютюн, бітумінозний пісок або зброю та вогнепальну зброю. Вони не інвестують у компанії, залучені до серйозних або недавніх суперечок щодо прав людини, добробуту тварин, проблем навколишнього середовища, питань управління чи безпеки продукції.

Показники Trillium включають інвестиції в компанії, які підтримують навколишнє середовище за допомогою відновлюваних джерел енергії та опубліковані звіти про сталий розвиток. Соціальні показники включають компанії, які керують етичними ланцюгами постачання та уникають іноземної праці із сумнівною політикою щодо робочих місць або дитячої праці. Метрики управління вимагають від компаній дотримуватись різноманітності в раді директорів і підтримувати корпоративну прозорість [19].

Банки також запроваджують ESG-принципи в свою діяльність [20]. У контексті інвестування ESG терміни «екологічний і соціальний» стали загальною фразою, яка окреслює різні фактори за різних обставин для різних зацікавлених сторін. Для Credit Suisse термін «сталий розвиток» означає економічний розвиток, який відповідає потребам сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Заява Credit Suisse про сталий розвиток пояснює цілі банку щодо збалансування економічного, екологічного та соціального питань, оскільки вони стосуються діяльності Банку.

Екологічні та соціальні фактори охоплюють низку різних проблем, з якими можуть зіткнутися емітенти цінних паперів (наприклад, забруднення та використання води; виснаження середовища існування, фрагментація та деградація; викиди вуглецю; здоров'я та безпека працівників і громади; чесна трудова практика; різноманітність; вплив життєвого циклу продуктів і послуг тощо).

Соціальні та екологічні наслідки та пов'язана з ними фінансова суттєвість цих питань можуть відрізнятися залежно від сектору, галузі та фізичного активу(ів).

Питання ESG є темою довгострокового управління, і що добре керовані компанії створять довгострокову акціонерну вартість. У Credit Suisse належне корпоративне управління означає, що публічна компанія має правильний склад Правління; поважає право власності та права акціонерів, справедливо

ставиться до акціонерів; активно керує екологічними та соціальними аспектами свого бізнесу; виявляє суттєві проблеми та повідомляє про них акціонерам та іншим зацікавленим сторонам.

1.3. Регулювання сталого розвитку

Головним рушієм регулювання ESG в Європі є Європейський Союз. Усі зміни, які відбуваються в ЄС, ґрунтуються на Європейській зеленій угоді (Green Deal), серйозній політичній зміні, спрямованій на те, щоб до 2050 року Європа стала нейтральною щодо викиду вуглецю. Європейська зелена угода спрямована на підвищення ефективності використання ресурсів шляхом переходу до чистої циклічної економіки та зупинки зміни клімату, відновлення втрати біорізноманіття та зменшення забруднення. У ньому описано необхідні інвестиції та доступні інструменти фінансування, а також пояснено, як забезпечити справедливий та інклюзивний перехід. Європейська зелена угода охоплює всі сектори економіки, зокрема транспорт, енергетику, сільське господарство, будівництво та галузі, такі як сталеливарна, цементна, інформаційно-комунікаційні технології (ІТС), текстильна та хімічна промисловість [21].

Політика Директиви ЄС щодо корпоративної звітності про сталий розвиток (CSRD) вимагає від великих компаній і громадських організацій, що працюють в ЄС, щорічно розкривати інформацію про свою ефективність ESG. Ця Директива набула чинності в січні 2022 року та буде інтегрована в національне законодавство як ESG до кінця 2023 року. ЄС CSRD має на меті покращити прозорість і підзвітність щодо корпоративної ефективності ESG. Це допоможе інвесторам та іншим зацікавленим сторонам краще зрозуміти,

як ці компанії вирішують проблеми ESG, щоб вони могли приймати більш обґрунтовані рішення. CSRD є обов'язковим для таких компаній:

- компаніям для отримання лістингу.
- Великі компанії, які відповідають двом із цих критеріїв: понад 250 співробітників, чистий оборот понад 40 мільйонів євро або загальні активи понад 20 мільйонів євро.
- Компанії за межами ЄС, які мають принаймні одну дочірню компанію в ЄС і чистий оборот понад 150 мільйонів євро. Вимагаючи від компаній розкривати фінансову інформацію про ефективність ESG у своїх річних звітах, CSRD покращить прозорість, достовірність і порівнянність цих даних.

Це допоможе інвесторам та іншим зацікавленим сторонам приймати обґрунтовані рішення щодо компаній, з якими вони співпрацюють, спрямовуючи більше капіталу на стабільний бізнес та інвестиції. Це також сприяє більшій корпоративній підзвітності, заохочуючи компанії інтегрувати міркування ESG у свою ділову практику.

Неzareєстровані на біржі малі та середні підприємства (МСП) наразі звільняються від розкриття інформації про сталий розвиток відповідно до Регламенту ЄС про таксономію. Однак експерти кажуть, що малим і середнім підприємствам все одно варто звернути увагу на таксономію ЄС, оскільки вона може вплинути на них у майбутньому. Наприклад, банки та інвестори можуть вимагати від МСП розкривати інформацію про їх сталу діяльність, коли вони звертаються за позиками чи інвестиціями.

Постанова ЄС про розкриття інформації про стійке фінансування спрямована на підвищення прозорості та підвищення екологічної та соціальної відповідальності у фінансовій галузі. SFDR вимагає від банків, страхових компаній, інвестиційних компаній та інших фінансових установ повідомляти інвесторам про свою практику сталого інвестування в стандартизованому форматі, щоб вони могли приймати обґрунтовані рішення щодо своїх інвестицій. Він накладає комплексні вимоги ESG щодо розкриття

інформації, що охоплює широкий спектр показників на рівні організації та продукту

Положення про звітність про сталий розвиток (або «Постанови ESG») іноді можуть створювати додаткові виклики, але досягається глобальний прогрес у підвищенні послідовності, точності та прозорості вимог до розкриття інформації.

Питання сталого розвитку стають важливими для підприємств будь-якого розміру. Компанії більше не можуть ігнорувати все більшу кількість законів і нормативних актів щодо звітності про сталий розвиток, які з'являються у всьому світі.

Норми ESG – це державні стандарти щодо дій, звітності чи розкриття інформації, пов'язаних із ESG. ESG означає «екологічні, соціальні та врядування», і це основа для оцінки сталого розвитку та етичного впливу компанії чи інвестицій.

Положення спрямовані на підвищення прозорості та підзвітності, а також на заохочення компаній до впровадження більш екологічних практик. Вони також можуть допомогти захистити інвесторів від «зеленого відмивання», коли компанія робить оманливі заяви про свою ефективність ESG.

Дослідження фірми з управління даними ESG Book показує, що регулювання ESG зросло на 155% за останнє десятиліття, що відображає швидке зростання політичних втручань, заснованих на стійкості.

Очікується, що це стрімке зростання продовжиться, оскільки ринки шукатимуть більш ефективні та прозорі способи залучення капіталу до сталого бізнесу та результатів.

У цьому контексті особливо важливим є приєднання України, як і інших членів ООН, до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. В Україні відбулося формування Цілей сталого розвитку на 2016–2030 роки а також відповідних завдань і показників для моніторингу досягнення цілей.. В результаті адаптації Цілей сталого розвитку до

умов України було підготовлено Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», в якій було визначено національну систему Цілей сталого розвитку [22]. Ця система містить 17 цілей, 86 завдань національного розвитку і 172 показники для їх моніторингу [23].

Ключовим у виконанні цього завдання є орієнтування на досягнення балансу між економічними, соціальними та екологічними цілями. В Україні було розроблено та прийнято ряд законів, спрямованих на реалізацію принципів сталого розвитку. Це, зокрема: Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1999 року No 1359-XIV «Про концепцію сталого розвитку населених пунктів» де було зазначено, що «Сталий розвиток населених пунктів – це соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини [24].

Прекрасно сформовані завдання цього документа залишились здебільшого не виконаними в попередні періоди. Продовженням формування регуляторної політики в сфері сталого розвитку стало прийняття наступних документів: Указ президента України No722/2019 Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [25], Постанова КМУ від 11 листопада 2015 р. No 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» [26]; Наказ Мінрегіону від 30 березня 2016 року No 75 «Про затвердження Методичних рекомендацій

щодо формування і реалізації прогностичних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади [27]» та ряд інших.

Нові, поставлені в документах цілі, здатні забезпечити вирішення комплексу завдань пов'язаних з забезпеченням економічного зростання, вирішення соціальних проблем та проблем раціонального природокористування як кожного адміністративно-територіального утворення, так і країни загалом. Підтвердженням цього є дослідження В. Трегобчук, де зазначається, що «Соціально-економічний розвиток має ґрунтуватися на принципах врахування можливостей природних комплексів витримувати антропогенні навантаження і забезпечувати нормальне функціонування біосфери і локальних екосистем. Від цього вирішальною мірою залежать їх корисна продуктивність, якість і комфортність життєвого середовища, екологічне та економічне благополуччя населення того чи іншого регіону» [28].

Сучасна державна політика України у сфері вирішення завдань сталого розвитку території опирається на інтереси мешканців територіальних громад і передбачає передачу органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. При цьому кожен орган місцевого самоврядування в доповнення до загальнодержавної формує свою регуляторну політику, приймаючи місцеві регуляторні акти з метою вирішення конкретних завдань території. Регуляторна політика є основою успіху усіх складових сталого розвитку. Вона повинна бути відкритою, прозорою і загальнодоступною. З 2018 року в Україні діє інформаційно-аналітична система, що має назву «Регуляторна мапа України» [29]. яка забезпечує автоматизований збір, обробку та розповсюдження інформації про регуляторну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Це рішення, яке базується на використанні відкритих даних про прийняті нормативно-правові документи на загальнодержавному та місцевому рівні, дозволяє в автоматичному

режимі здійснювати моніторинг регуляторної діяльності органів місцевого самоврядування і з мінімальними затратами здійснювати регуляторний нагляд.

Висновки до Розділу 1

Бачення сталого розвитку формується одночасно зі зростаючою корпоративною глобалізацією економічного життя з постійною гонитвою за прибутком, домінуючими системами цінностей, ідеологіями та повсякденною рутиною споживання та надмірного споживання, політичною практикою, заснованою на негайних (до наступних виборів) цілях і обіцянках. Це бачення, у свою чергу, підтримується зростаючою вірою в те, що людству загрожує екологічне та соціальне самознищення. Цьому також сприяє прискорене зростання екологічної свідомості в різних соціальних колах, особливо серед молоді, інтелектуальне та організаційне дозрівання антикорпоративних та «зелених» альтерглобалістських рухів, а також рухів за проекологічний технологічний прогрес.

Концепція сталого розвитку знаходить все більше прихильників і, головне, реалізується в багатьох країнах, особливо з розвиненою ринковою економікою. В її основі – люди як суб'єкти навколишнього середовища, наша планета як зона (об'єкт) людського впливу та партнерства. Тільки комплексний підхід дозволить досягти мети цієї концепції – процвітання та миру у світі.

У контексті сталого розвитку все більшої популярності набуває система ESG принципів. ESG — це загальний термін, який означає «екологічні», «соціальні» та «управлінські» аспекти комерційної діяльності. Загалом, інвестори можуть використовувати ESG як набір критеріїв (поза традиційним аналізом балансу) під час оцінки ризику в компанії. Дедалі частіше інвестори

узгоджують інвестиції з цінностями ESG і заробляють на компаніях, які активно борються з ризиками ESG через високі стандарти ESG.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ESG-ПРОФІЛЮ БАНКІВ

2.1. Методичні підходи до формування ESG-рейтингів

В межах практики «стійких» інвестицій постачальники капіталу стикаються з проблемною оцінкою ESG профілю компаній. Для оцінки фінансових показників методики розроблені та перевірені давно, і підтверджуються статистикою дефолтів і реалізованих ризиків. Однак процедури оцінки екологічних, соціальних і управлінських показників поки що нові і ще не пройшли перевірку часом.

Деякі інвестори та кредитори розробляють власні методики оцінки ESG показників бізнесу. Інші звертаються до послуг спеціалізованих компаній, які присвоюють рейтинги ESG.

ESG Рейтинг це незалежна оцінка компанії, що показує якість її управління питаннями охорони навколишнього середовища та соціальної сфери (включаючи управління персоналом, роботу з клієнтами, впливу на співтовариства та ін.) Як правило, це впливає з нашого огляду нижче, оцінюються ESG ризики бізнесу (нефінансові ризики), які можуть завдати шкоди розвитку організації у довгостроковій перспективі. При цьому аналізуються сфери, де компанія має найбільший вплив на економіку, екологію та суспільство.

Ця оцінка найчастіше дається спеціалізованими рейтинговими агенціями. Рейтинги переважно використовуються інвесторами, рідше кредиторами, доповнення їхнього власного аналізу. Для цього вони використовують не лише кінцеву оцінку рейтингового агентства, а й надані в рамках оцінки ESG дані компанії. Крім того, деякі використовують одразу кілька ESG рейтингів для отримання повної картини. Ця практика поширена в тому числі через наявність проблеми стандартизації рейтингів, різні агенції

можуть привласнити рейтинги однієї і тієї ж компанії, що сильно відрізняються.

Організації, яка має отримати ESG Рейтинг, варто відповідально ставитися до вибору рейтингового агентства і розібратися в його методології, а також завчасно провести підготовчі роботи до отримання оцінки, фактично вони полягатимуть у розвитку ESG практики та звітності.

ESG рейтинг є оцінка ESG профілю конкретної організації. Критерії оцінки, як правило, включають екологічні, соціальні та управлінські питання. Їх кількість може змінюватись від кількох десятків до кількох сотень. Кожен критерій має свою вагу у фінальній оцінці. Тому, критерії можна розділити більш суттєві (переважно визначають підсумкову оцінку) і менш суттєві (грають меншу роль рівні рейтингу). Критерії для оцінки конкретної компанії та ваги окремих критеріїв будуть різними для різних компаній: вони змінюються в залежності від особливостей операційної моделі організації, її галузі та географії діяльності.

Різних ESG Рейтингів і Ренкінгів вже понад п'ятсот, і вони відрізняються за підходами до оцінки та методології. Research Affiliates, наприклад, ділить агентства на три групи [30]:

1. Провайдери даних організації спеціалізуються на зборі ESG показників компаній. Вони не мають як такої методології оцінки ESG профілю і працюють із загальнодоступними даними про компанії (прикладами є Bloomberg, Refinitiv).

2. Комплексний ESG рейтинг агентства, що мають власну методологію комплексної оцінки компанії за екологічними, соціальними та управлінськими показниками. Оцінка включає аналіз як загальнодоступних даних, так і даних, безпосередньо наданих компаніями на запит. Серед агентств, що присвоюють такі ESG Рейтинги, можна виділити традиційні рейтингові агенції, які раніше працювали з кредитними рейтингами (наприклад, S&P Global і Moody's), та «нові» агенції, які спеціалізуються саме на сталому розвитку (MSCI, Sustainalytics, RepRisk).

3. Спеціалізовані рейтинги – це агентства, які оцінюють лише окремі теми сталого розвитку, та не претендують на оцінку комплексного профілю ESG. Наприклад, CDP Carbon Disclosure Project спеціалізується на екологічних темах, таких як зміна клімату, захист лісів та водних ресурсів.

З розвитком технологій обробки даних став простежуватися тренд на розширення їх застосування і серед рейтингових агентств, які присвоюють ESG Рейтинги. Деякі агентства, прагнучи поліпшити якість даних, що збираються і охоплення, починають впроваджувати технології штучного інтелекту (AI), машинного навчання ML) та ін. Одним з таких агентств є RepRisk, який використовує AI і ML для аналізу даних. MSCI та Sustainalytics також використовують AI та інші технології для забезпечення точності та аналізу даних, і для моніторингу новин та інших джерел у великих масивах інформації. Більше того, Moody's розробив унікальну модель прогнозування ESG оцінки ESG Score Predictor, який використовує машинне навчання та базу даних тисяч компаній для розрахунку ESG оцінки та отримання прогнозованих показників для будь-якої фірми, для якої відомі розмір, місцезнаходження та галузь.

Розглянемо приклади окремих агентств.

Рейтинг ESG ризиків *Sustainalytics* вимірює схильність компанії до галузевих істотних ESG ризиків і те, наскільки добре компанія керує цими ризиками. Рейтинг є абсолютним, тобто компанії з різних галузей можна порівняти між собою.

Рейтинги ризику ESG вимірюють уразливість компанії до галузевих суттєвих ризиків ESG і наскільки добре компанія керує цими ризиками.

Вразливість означає, наскільки компанія вразлива різними суттєвими проблемами ESG. Оцінка впливу враховує субгалузі та специфічні фактори компанії, такі як її бізнес-модель.

Управління означає, наскільки добре компанія керує відповідними питаннями ESG. Наша управлінська оцінка оцінює надійність програм ESG, практик і політики компанії.

Шкала *Sustainalytics* включає такі групи ризиків:

1. до 10 (незначний ризик);
2. 10-20 (низький ризик);
3. 21-30 (середній ризик);
4. 31-40 (високий ризик)
5. Більше 40 (серйозний ризик).

Джерелами інформації рейтингу *Sustainalytics* є наступні: публічна корпоративна звітність; 83,000 медіа джерел та сторонні джерела (спеціалізовані постачальники, галузеві публікації, відомі НУО).

Банки з найбільшим та найменшим рівнем ризику наведені на рис. 2.1.

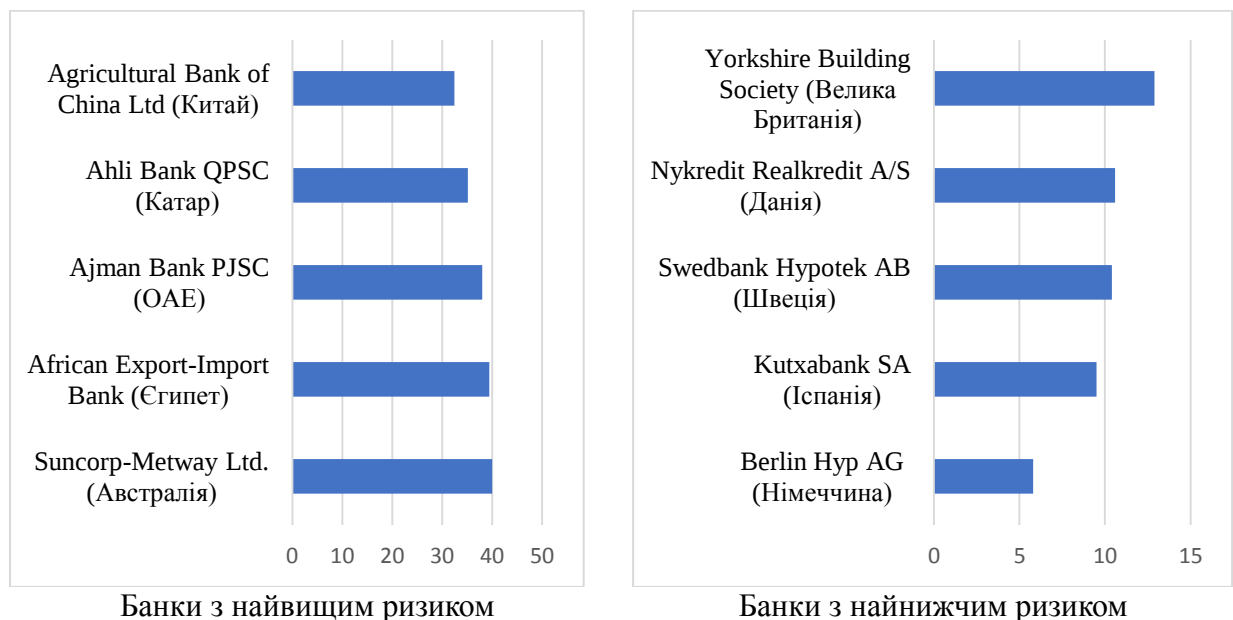

Рис. 2.1. Рейтинг за рівнем ESG – ризику окремих банків станом на січень 2024 року за версією *Sustainalytics*

Джерело: складено за даними [31].

Як свідчать дані рис. 2.1., рейтинг, що свідчить про серйозний ризик порушення ESG-принципів, здебільшого мають несвропейські банки. У той час як серед банків з несуттєвим та низьким рівнем ризику переважають банки, що географічно відносяться до Європи.

Наступний розповсюджений ESG-рейтинг – це рейтинг S&P. Відповідно до нього оцінка ESG – це прогнозна думка про здатність компанії керувати майбутніми ризиками та можливостями, пов'язаними з факторами ESG. Методологія заснована на досвіді аналітиків у галузі та спирається на поглиблену взаємодію з керівництвом компанії для оцінки суттєвого впливу ESG на компанію у минулому, сьогоденні та майбутньому.

S&P Global вибрало найбільш релевантні критерії в кожному аспекті сталого розвитку на основі їх ваги в оцінці та їхнього поточного чи очікуваного значення для галузі.

Усі компанії оцінюються за допомогою спеціальної галузевої анкети CSA та методології, яка відображає оцінку компанії порівняно з аналогами в галузі. CSA зосереджується на минулій і поточній ефективності з питань ESG.

Компанії, оцінені за допомогою CSA, поділяються на 2 категорії:

Компанії-учасники. Оцінка ESG базується на відповідях компанії на глобальну оцінку сталого розвитку S&P CSA, інформації, доступній у відкритому доступі, і підходах до моделювання.

Компанії, які не беруть участь. Оцінка ESG базується на інформації, доступній у відкритому доступі, і підходах до моделювання, а не на активній участі компанії в Global Corporate Sustainability Assessment (CSA) S&P.

Шкала оцінювання коливається від 0 (найгірший показник) до 100 (найкращий показник, найнижчий ESG-ризик).

В Оцінці ESG використовують загальнодоступну інформацію, відповіді компанії з анкети CSA, а також результати поглибленої взаємодії між рейтинговими аналітиками та керівництвом компанії.

Кількість компаній, які оцінюються, перевищує 10 000 од.

На рис. 2.2. представлений рейтинг за рівнем ESG-ризиків на прикладі 10-ти найбільших банків світу за розміром активів.

За даними рис. 2.2. можна зробити висновки, що європейські банки більше турбуються про забезпечення ESG-стандартів (Industrial and

Commercial Bank of China, China Construction Bank Corp, Agricultural Bank of China, Bank of China).

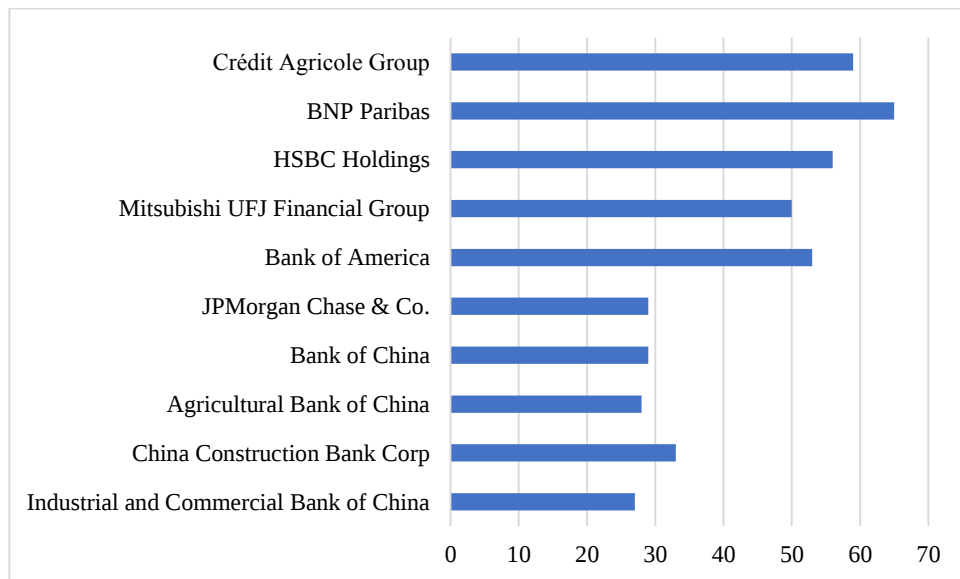

Рис. 2.2. Рейтинг за рівнем ESG – ризику окремих банків станом на січень 2024 року за версією S&P Global

Джерело: складено за даними [32].

Схоже значення ESG – ризику за версією S&P Global має американський JPMorgan Chase & Co, водночас значення рейтингової оцінки іншого банку у вибірці, Bank of America, наближається до значень представлених на рис. 2.2. європейських банків. Представлені європейські ТНБ – HSBC Holdings, BNP Paribas та Crédit Agricole Group – мають значення вище 50.

Наступний методичний підхід, що розглядається в роботі – це CDP- Carbon Disclosure Project. Оцінки CDP спрямовані на стимулювання компаній до вимірювання та управління впливом на навколишнє середовище. Оцінка виставляється за підсумками заповнення опитувальників CDP щодо зміни клімату, захисту лісів та водних ресурсів. Кожна з анкет CDP має індивідуальну методику підрахунку балів.

Рейтинг 10-ти найбільших банків за розміром активів за рівнем ESG – ризику окремих банків за версією CDP-Carbon Disclosure Project наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка рейтингу 10-ти найбільших банків за розміром активів за рівнем ESG – ризику окремих банків року за версією CDP-Carbon Disclosure Project в 2022-2023 рр.

Банки	2022	2023
Industrial and Commercial Bank of China	D-	F
China Construction Bank Corp	F	F
Agricultural Bank of China	F	F
Bank of China	F	F
JPMorgan Chase & Co.	Не оцінений (в 2017 – A-)	
Bank of America	Не оцінений (в 2021 – A-)	
Mitsubishi UFJ Financial Group	A-	A-
HSBC Holdings	B	A-
BNP Paribas	B	A
Crédit Agricole Group	B	A-

Джерело: [33].

Рейтингові оцінки складають від «А» (найкращий рейтинг) до «D-» (найгірший рейтинг). Позначка «не оцінений» для JPMorgan Chase & Co. Та Bank of America означає, що банками надіслано відповідь на анкету, але підрахунок очок триває.

Дані таблиці дуже схожі з результатами попередніх рейтингових оцінок: кращі показники демонструють банки європейських банківських груп. На відміну від попереднього рейтингу, японський Mitsubishi UFJ Financial Group в 2023 році має вищі оцінки порівняно з європейськими банками, однак в 2023 році рейтинг зрівнявся. Серед європейських банків найвищий рейтинг має BNP Paribas – «А», у той час як інші – «А-».

Водночас варто зауважити, що науковці відзначають наявність відмінностей у оцінках. Зокрема у дослідження Ф. Берга, яке засноване на шести рейтингових агентствах (KLD, Sustainalytics, Moody's ESG, S&P Global, Refinitiv, і MSCI) та включає 924 компанії, підтверджує різницю в оцінках. Кореляція між рейтингами, виявлена у дослідженні, була в діапазоні від 0,38 до 0,71 [34]. У дослідженні виділено три основні причини розбіжностей в оцінках: 1) різниця в охопленні, 2) у способі вимірювання та 3) у вагах для індикаторів. Різниця у вимірі робить найбільший внесок у розбіжності (близько 56%), і становить ситуацію, коли рейтингові агентства вимірюють один і той же фактор, використовуючи різні індикатори (трудова практика фірми може оцінюватися на основі плинності кадрів або кількості судових справ, пов'язаних з трудовими відносинами). Друга важлива причина розбіжностей різниця в охопленні (38%), пов'язана з тим, що рейтинги засновані на різних наборах факторів, де одна агенція включає певний індикатор до розрахунку, а інша – ні. Різниця у вагах (внесок у відмінності на рівні 6%) виникає через те, що рейтинги по-різному оцінюють важливість тих чи інших ESG факторів.

2.2. Оцінювання корпоративної соціальної відповідальності банків України

Соціальна відповідальність бізнесу як економічна категорія й досі викликає в українських науковців дискусію щодо її суті, доцільності та методів упровадження. Проте зарубіжний досвід розвинутих країн указує на незаперечні переваги цієї концепції ведення бізнесу та стимулює вітчизняних топ-менеджерів до її впровадження в українських компаніях. Між тим в Україні відсутня єдина стратегія соціальної відповідальності бізнесу, що зумовлено інертністю державних органів влади, складними соціально-

економічними умовами, суперечливими позиціями бізнес-об'єднань і небажанням окремих бізнесменів виділяти кошти на соціальні проекти. Тому проведення дослідження є надзвичайно актуальним, особливо в умовах виходу українських підприємств на європейські ринки збуту.

Підходи до визначення соціальної відповідальності наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Підходи до визначення поняття «соціальна відповідальність»

Автори	Визначення
Боуен Г.	Соціальна відповідальність бізнесу – це реалізація тієї політики, прийняття таких рішень, або дотримання такої лінії поведінки, яка була б бажана з позиції цілей та цінностей суспільства [35]
П. Друкер	«Соціальна відповідальність передбачає обов'язок керівництва організації приймати рішення й виконувати дії, які збільшують рівень добробуту й відповідають інтересам як суспільства, так і самої компанії» [36].
С. П. Сезі	Соціальна відповідальність - це «вільний вибір підприємства, спрямований на приріст добробуту населення держави за допомогою використання певних підходів до організації й ведення бізнесу та передачі частки ресурсів на потреби суспільства» [37].
І. Савченко	«Соціальна відповідальність – це суспільна відповідальність, очікування того, що компанії повинні діяти в інтересах суспільства і робити свій внесок у розв'язання суспільних і соціальних проблем» [38].
Н. Діденко	«соціально відповідальний бізнес як такий, що бере на себе певні зобов'язання перед суспільством, усвідомлюючи значимість соціальних цілей при прийнятті ділових рішень» [39].
ISO 26000	Соціальна відповідальність – це відповідальність організації за вплив її рішень та діяльності на суспільство та оточуюче середовище через прозору і етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, враховуючи здоров'я і добробут суспільства, враховує очікування зацікавлених сторін і відповідає вживаному законодавству, узгоджується з міжнародними нормами поведінки та інтегрована в діяльність всієї організації [40]

Джерело: складено автором

Оцінка результатів досліджень концепції соціальної відповідальності бізнесу (табл. 2.2.) свідчить про існування регіональних розбіжностей, зумовлених політичними, соціально-економічними та національними особливостями розвитку окремих країн, завдяки чому формуються національні моделі соціальної відповідальності бізнесу. З огляду на вищезазначене, під час розробки вітчизняного механізму формування соціальної відповідальності бізнесу потрібно враховувати національні особливості та тенденції розвитку економіки України й окремих її галузей. Поєднавши та узагальнивши всі тлумачення та підходи, ми можемо стверджувати, що соціальна відповідальність бізнесу є широким поняттям, що включає корпоративну соціальну відповідальність (діяльність великих компаній), соціальну відповідальність малого й середнього бізнесу та соціальну відповідальність окремо взятого працівника; передбачає їх взаємодію між собою в межах визначеної суспільної групи та в рамках затверджених державою мінімальних законодавчих вимог. Соціальна відповідальність передбачає внесок підприємства в соціально-економічний розвиток власних працівників, місцевої громади, регіону чи суспільства в цілому, який може бути в межах законодавчого мінімуму або значно перевищувати його, із метою підняття престижу свого бізнесу в очах громадськості та досягнення прихованих економічних цілей.

Проект "Народний рейтинг банків" створений з метою визначення реального рівня обслуговування клієнтів в українських банках.

Голосування проходить у рамках форуму FINANCE.UA "Обслуговування в банках: гарне і погане". Споживачі можуть оцінити рівень обслуговування і загальне враження від банку, з яким працюєте або доводилося працювати, за шкалою від 1 до 5. Всі результати голосування зведені до середнього арифметичного значення. Перші позиції займають банки, що одержали найвищі бали Finance.ua [41] (табл. 2.4.)

Як свідчать дані табл. 2.4., найвищий рейтинг мають невеликі банки – «Акодбанк» та «Комінбанк». Також у цей рейтинг потрапили банки з

іноземним капіталом – АТ «Райффайзенбанк», а от «УкрСиббанк» має дещо нижчий рейтинг. АТ КБ «Приватбанк» займає середні позиції за цим рейтингом, хоча є лідером на більшості сегментів ринку, у т.ч. й у сфері обслуговування фізичних осіб. Також різний рейтинг мають традиційні банки та їхні цифрові проекти.

Таблиця 2.4.

Народний рейтинг банків України за версією порталу FINANCE.UA в березні .2024 р.

№	Банки	Середній бал	Кількість голосів, од.	Кількість відгуків, од.
1	Акордбанк	3,97	32	1916
2	Комінбанк	3,82	11	298
3	Райффайзен Банк	3,67	30	1642
4	Сенс Банк	3,56	97	12070
5	Юнекс Банк	3,56	16	1257
6	Абанк	3,53	36	1754
7	Глобус	3,50	20	1271
8	Банк Альянс	3,42	12	1022
9	Укрсиббанк	3,38	21	1559
10	izibank (АТ «Таскомбанк»)	3,33	27	2973
11	ПУМБ	3,31	68	5384
12	Банк Власний Рахунок (АТ "Банк Восток)	3,30	20	1415
13	ПриватБанк	3,26	70	4036
14	Таскомбанк	3,22	23	3182
15	Укргазбанк	3,21	19	1214
16	ВТБ Банк	3,15	480	17499
17	ОТП Банк	3,08	13	365
18	КІБ Креді Агріколь	3,04	296	2080
19	ВіЕс Банк (об'єднан з Таскомбанк)	3,00	22	69
20	О.Ванк (АТ «Ідея Банк»)	3,02	11	1227
21	Ідея Банк	2,69	13	622
22	Ощадбанк	2,52	21	835

Джерело: складено за даними [41].

Варто зазначити, що так званий «народний рейтинг» також є на порталі «Мінфін». Рейтинг будується на підставі відгуків відвідувачів «Мінфіну» про якість обслуговування в банках. На позицію банку впливають лише відгуки, перевірені модераторами «Мінфіну». Оновлюється щодня [42].

З кожним відгуком на «Мінфіні» відвідувач ставить банку оцінку від 1 до 5 балів. Ця оцінка впливає на місце банку в Народному рейтингу. Чим старіший відгук, тим слабше він впливає на рейтинг. Тому банк з високою середньою оцінкою може поступитися позицією банку з хорошими свіжими відгуками. Якщо автор відгуку повідомляє нам, що банк вирішив проблему, до початкової оцінки відгуку додаються 2 бали.

Варто зауважити, що відгуки проходять перевірку. У рейтингу враховуються лише відгуки, які перевірили модератори. Модератори сайту перевіряють, щоб відгуки були від реальних людей, а написане підтверджувалося фактами. Якщо є сумніви щодо правдивості відгуку, ми зв'язуємося з відвідувачем і просимо показати нам докази. Або можемо запитати ім'я співробітниці, яка повела себе хамовито, або надіслати нам скан касового чека. Якщо автор відгуку відмовляється надіслати нам докази, відгук не зараховується. Не зараховуємо відгук, якщо відвідувач пише про чужий досвід - випадок з сином маминої подруги не вплине на рейтинг банку. Якщо відгук не стосується обслуговування або якості послуг, його теж не зарахують. З цієї причини ми не зараховуємо скаргу на високу ставку за кредитом або на настирливих колекторів.

Рейтинг дає оцінку якості обслуговування в українських банках на поточну дату та на основі аналізу приватних думок користувачів сайту «Мінфін». У рейтинг не входять банки, які не працюють з фізичними особами.

Відгуки відвідувачів, на базі яких складається рейтинг, ґрунтуються на особистому досвіді. У розрахунок не приймаються відгуки, сформовані на основі розповідей третіх осіб — друзів, знайомих, родичів та ін. Під час складання рейтингу «Мінфін» зараховує тільки відгуки, підтверджені модераторами сайту. У разі необхідності модератори можуть вимагати копії документів та іншу інформацію, яка підтверджує достовірність наведених користувачем даних.

Відгук про банк повинен описувати суб'єктивні емоційні враження клієнта, отримані під час спілкування зі співробітниками кредитної установи, або давати оцінку відповідності/невідповідності послуг заявленим умовам послуги/продукту. Разом з відкликанням користувач оцінює рівень обслуговування в банку за п'ятибальною шкалою. Думки, які не мають відношення до якості обслуговування у фінустанові у рейтингу не враховуються.

«Мінфін» збирає відгуки читачів про банки з 2010 року. «Застарілі» відгуки менше впливають на поточний рейтинг кредитної установи.

В основі рейтингу лежить розрахунок середнього арифметичного всіх зарахованих голосів і оцінок відвідувачів за весь період часу, а також враховується вік відкликання.

Ядро оцінки формується шляхом обчислення середнього арифметичного балів, зарахованих кожному банку.

На рейтинг впливає дата написання відгуку: чим давніший він, тим менша його вага в горизонтальній осі. Відгуки, яким більше одного року на рейтинг практично не впливають.

Враховується загальна кількість зарахованих голосів і кількість набраних балів по конкретному банку або компанії за допомогою оціночної формули Байеса.

Перерахунок значень рейтингу і оновлення зведених таблиць відбувається раз на добу.

В основі формування рейтингу банків використовується розрахунок середнього арифметичного всіх зарахованих голосів і оцінок відвідувачів за весь період часу, а також враховується дата написання відгуку.

У результаті ми отримали методику розрахунку рейтингу, в якій:

1. Враховується час написання відгуку, відповідно до правила: чим давніший відгук — тим менше він впливає на рейтинг;

2. Враховується загальна кількість зарахованих голосів і середнього арифметичного зарахованих балів по конкретному банку за допомогою оціночної формули Байеса.

Результати рейтингу наведені в таблиці 2.5.

Як свідчать дані таблиці 2.5. найвищий рейтинг мають Абанк, монобанк та Прокредит Банк. Рейтинг Монобанку не співпадає з рейтингом Універсалбанку.

Таблиця 2.5.

Народний рейтинг банків України за версією порталу «Мінфін» станом на 15.04.2024 р.

№	Банки	Рейтинг	Середня оцінка	Вирішено проблем	Зараховано відгуків
1	Абанк	22,3	3,09	654 із 799	1777
2	монобанк	17,6	2,83	1418 із 1850	3543
3	Прокредит Банк	14	3,06	7 із 8	201
4	Глобус	13,4	2,56	12 із 59	198
5	Юнекс Банк	13,3	2,81	2 із 4	132
6	izibank	13,2	1,74	4 із 12	200
7	Кредобанк	12,8	2,03	117 із 157	428
8	Укргазбанк	12,8	2,34	154 із 230	745
9	Восток Банк	12,7	2,54	18 із 35	184
10	ПУМБ	12,6	2,17	359 із 989	2357
11	Правекс Банк	12,5	2,15	1 із 1	117
12	Універсал Банк	12,5	2,56	35 із 46	209
13	Таскомбанк	12,4	2,37	176 із 259	532
14	Південний	12,3	2,45	14 із 48	263
15	Укрексімбанк	12,1	2,25	0 із 0	205
16	Креді Агріколь Банк	11,8	1,75	1 із 6	282
17	Банк Кредит Дніпро	11,7	2,51	59 із 122	446
18	Райффайзен Банк	11,6	1,91	220 із 757	1825
19	Сенс Банк	10,9	2,43	1099 із 1687	4035
20	Ідея Банк	10,8	2,01	155 із 306	944
21	Приватбанк	10,5	2,03	3129 із 5041	12595
22	Укрсиббанк	9,6	1,63	2 із 12	1118
23	ОТП Банк	9,4	1,69	-	1068
24	Ощадбанк	9,4	2,11	1406 із 2222	5687

Джерело: складено за даними

Необхідно зазначити, що методика складання рейтингу Мінфіну є більш обґрунтованою, ніж FINANCE.UA, однак результати також гіршими для великих банків. Лідерами «Народного рейтингу» є невеликі та середні банки.

Ще одним показником оцінювання соціальної відповідальності є показник соціальних інвестицій [43, 44, 45, 46].

Відповідно до запропонованого підходу розраховуються такі показники: Індекс питомих соціальних інвестицій, Частка соціальних інвестицій у сумарному обсязі продажів, частка соціальних інвестицій у сумарному обсязі прибутку, комплексний індекс та Коефіцієнт співвідношення фонду оплати праці і операційних витрат.

1. Індекс питомих соціальних інвестицій (IL):

$$IL = \frac{CI}{LI} \quad (2.1)$$

де CI – обсяг соціального інвестування; LI – середньоспискова чисельність працівників.

2. Частка соціальних інвестицій у сумарному обсязі продажів (IS):

$$IS = \frac{CI}{S} \quad (2.2)$$

де S – обсяг продажу.

3. Частка соціальних інвестицій у сумарному обсязі прибутку:

$$IS = \frac{CI}{P} \quad (2.3)$$

4. Комплексний індекс KI:

$$KI = \frac{VP+CI+SB}{PV} \quad (2.4)$$

де VP – виплачені податки; CI – інвестиції в людський капітал; SB – соціальні видатки; PV – витрати виробничого призначення

5. Коефіцієнт співвідношення фонду оплати праці і операційних витрат

До соціальних інвестицій відносять адміністративні витрати, витрати на оплату праці та соціальні видатки.

Вихідні дані для оцінювання соціальної відповідальності досліджуваної вибірки банків наведені в таблиці 2.6.

Витрати на оплату праці включають такі складові: заробітна плата персоналу; нарахування на фонд заробітної плати та інші витрати на персонал.

Таблиця 2.6.

Показники для оцінювання рівня соціальної відповідальності банків
станом на 01.01.20214 р.

тис. грн

Банки	Витрати на оплату праці	Процентні доходи	Витрати на податок на прибуток	Прибуток	Операційні витрати
АБ "УКРГАЗБАНК"	3 230 996	17 369 734	2 724 477	1 936 425	12 374 058
Акціонерний банк "Південний"	1 406 356	6 059 549	941 777	924 430	4 826 653
АТ "А - БАНК"	1 131 679	4 143 331	587 562	474 385	3 980 780
АТ "БАНК АЛЬЯНС"	308 202	1 447 583	28 102	94 793	1 771 270
АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	632 789	2 784 227	-31 705	142 812	2 351 533
АТ "Ідея Банк"	504 442	2 301 188	414 164	511 310	1 064 176
АТ "КБ "ГЛОБУС"	698 227	1 389 734	57 501	39 843	1 220 438
АТ "КОМІНБАНК"	344 670	1 304 925	143 804	3 439	1 109 803
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	1 557 787	10 813 222	2 625 081	2 793 034	4 726 902
АТ "КРЕДОБАНК"	1 008 235	5 113 309	1 074 752	1 211 500	2 875 668
АТ "ОТП БАНК"	1 727 276	12 121 527	3 710 531	3 712 307	4 864 446
АТ "Ощадбанк"	8 076 681	32 645 998	3 276 614	5 978 260	21 194 315
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	396 002	1 110 360	5 998	-92 890	636 016
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	331 813	4 328 592	668 697	848 565	2 604 364
АТ "ПУМБ"	3 886 698	20 264 550	4 281 958	3 955 475	11 557 772
АТ "Райффайзен Банк"	4 114 138	20 480 312	4 954 253	4 781 247	14 198 097
АТ "СЕНС БАНК"	2 965 801	11 118 411	732 674	2 858 979	13 238 434
АТ "ТАСКОМБАНК"	992 078	5 020 560	118 732	63 056	5 137 834
АТ "Укрексімбанк"	2 123 219	21 837 328	2 502 209	3 247 446	17 509 025
АТ "УКРСИББАНК"	3 333 226	13 003 711	4 370 390	4 220 309	4 274 343
АТ "УНІВЕРСАЛ"	1 349 123	13 838 847	2 147 774	1 865 685	19 823 652

БАНК"					
АТ КБ "ПриватБанк"	11 382 556	66 237 277	35 000 574	37 764 685	37 086 706
ПАТ "БАНК ВОСТОК"	775 270	2 659 362	254 799	236 035	2 538 627
ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"	914 074	1 983 769	78 007	54 551	1 901 231

Джерело: складено за даними

За даними таблиці 2.6. розраховано показники, що зазначені у формулах 2.1. – 2.5., а результати представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Показники рівня соціальної відповідальності банків станом на
01.01.20214 р.

%

Банки	Ринкова частка	Віддача активів	Віддача капіталу	Достатність капіталу	Частка соціальних інвестицій у сумарному обсязі продажів	Частка соціальних інвестицій у сумарному обсязі прибутку	Комплексний індекс КІ	Сплачений податок, у % до валового прибутку
АБ "УКРГАЗБАНК"	5,97	2,65	17,22	6,39	18,60	166,85	26,11	58,45
Акціонерний банк "Південний"	1,84	3,45	17,41	9,80	23,21	152,13	29,14	50,46
АТ "А - БАНК"	0,85	4,24	16,33	11,59	27,31	238,56	28,43	55,33
АТ "БАНК АЛЬЯНС"	0,42	0,99	8,74	8,74	21,29	325,13	17,40	22,87
АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	0,71	0,53	6,82	10,02	22,73	443,09	26,91	-28,54
АТ "Ідея Банк"	0,21	14,85	38,56	21,28	21,92	98,66	47,40	44,75
АТ "КБ "ГЛОБУС"	0,45	0,73	5,80	5,17	50,24	1752,45	57,21	59,07
АТ "КОМІНБАНК"	0,35	1,43	0,51	6,51	26,41	10022,39	31,06	97,66
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	3,52	5,23	31,10	8,67	14,41	55,77	32,96	48,45
АТ "КРЕДОБАНК"	1,91	4,07	20,64	10,46	19,72	83,22	35,06	47,01
АТ "ОТП БАНК"	3,47	7,27	23,47	15,50	14,25	46,53	35,51	49,99
АТ "Ощадбанк"	11,74	2,68	20,82	8,30	24,74	135,10	38,11	35,40
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	0,37	-0,79	-8,83	9,60	35,66	-426,31	62,26	-6,90
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	1,29	3,99	27,49	8,13	7,67	39,10	12,74	44,07

АТ "ПУМБ"	5,21	5,37	22,75	11,34	19,18	98,26	33,63	51,98
АТ "Райффайзен Банк"	6,42	5,15	21,90	11,54	20,09	86,05	28,98	50,89
АТ "СЕНС БАНК"	3,66	3,33	30,78	8,61	26,67	103,74	22,40	20,40
АТ "ТАСКОМБАНК"	1,18	0,53	1,81	10,08	19,76	1573,33	19,31	65,31
АТ "Укрексімбанк"	8,92	2,19	45,06	2,74	9,72	65,38	12,13	43,52
АТ "УКРСИББАНК"	4,82	6,05	24,36	12,21	25,63	78,98	77,98	50,87
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	4,04	3,37	16,03	9,78	9,75	72,31	6,81	53,51
АТ КБ "ПриватБанк"	23,32	10,60	44,51	12,36	17,18	30,14	30,69	48,10
ПАТ "БАНК ВОСТОК"	0,96	1,73	12,62	6,59	29,15	328,46	30,54	51,91
ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"	0,69	0,65	12,10	2,22	46,08	1675,63	48,08	58,85

Джерело: власна розробка за даними

Як свідчать дані табл. 2.7., найбільшу частку соціальних інвестицій мають найменш прибуткові банки. У випадку АТ "ПРАВЕКС БАНК та ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК" фінансовий результат є занадто низьким. За комплексним індексом лідером є АТ "УКРСИББАНК", далі зв значним відривом слідує АТ КБ "ПриватБанк" та ПАТ "БАНК ВОСТОК".

Для оцінювання різних рейтингів, а також їх зав'язків з іншими показниками побудовано матрицю кореляції між досліджуваними показниками (табл. 2.8.)

Таблиця 2.8.

Матриця кореляції між показниками соціального рейтингу та соціальної відповідальності банків

№	Показники	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	FINANCE.UA	1									
2	«Мінфін»	0,414	1								
3	Ринкова частка	-0,289	-0,322	1							
4	Віддача активів	-0,495	-0,236	0,383	1						
5	Віддача капіталу	-0,465	-0,269	0,593	0,724	1					
6	Достатність капіталу	-0,531	-0,145	0,047	0,783	0,264	1				
7	Частка соціальних інвестицій у сумарному обсязі продажів	0,463	0,019	-0,311	-0,359	-0,520	-0,298	1			

	Частка соціальних інвестицій у сумарному обсязі прибутку										
8		0,442	0,123	-0,213	-0,234	-0,381	-0,260	0,226	1		
9	Комплексний індекс КІ	-0,045	-0,349	-0,097	0,122	-0,193	0,185	0,639	0,005	1	
10	Сплачений податок, у % до валового прибутку	0,377	0,205	0,047	0,170	0,094	-0,115	-0,012	0,526	0,05	1

Джерело: власна розробка за даними

Дані табл. 2.8. свідчать про те, що рейтинги соціальні рейтинги FINANCE.UA та «Мінфін» пов'язані лише на 41,4 %. Це свідчить про те, що існуючі рейтинги не є об'єктивною оцінкою соціальної відповідальності банків. Обидва рейтинги від'ємно корелюють з показниками віддачі активів, віддачі та достатності капіталу. Однак ці показники є вагомими у забезпеченні фінансової стійкості банків у сучасних умовах. Зазначене дає підстави зробити висновок щодо необхідності розробки підходів до оцінювання соціальної відповідальності банків України.

2.3. Аналіз діяльності банків щодо кредитування проєктів сталого розвитку

Наступним елементом ESG-банкінгу є екологічна складова. На цій основі в роботі будуть проаналізовані веб-сайти та річні звіти найбільших банків України. До вибірки увійшли банки, які досліджувалися в пп. 2.2. дипломної роботи та частка ринку яких перевищує 3% (табл 2.9.).

Таблиця 2.9.

Оцінювання найбільших державних банків на наявність зелених проєктів та декларування ESG-принципів

№	Банки	Наявність інформації на сайті	Наявність окремих продуктів	Наявність інформації у звіті
1	2	3	4	6
1	АТ КБ "ПриватБанк"	-	-	Структура КУ, Екологічні та соціальні аспекти діяльності
2	АТ "Ощадбанк"	«Зелена енергія»	+	ESG – пояснення кожної складової
3	АТ "Укресімбанк"	Фінансування «зелених» проектів у партнерстві з НЕФКО	+	Ековідповідальність. Звіт 2022 року

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5
4	АБ "УКРГАЗБАНК"	«Зелена» енергетика	«Еко енергія», «Еко енергія Simple»	ESG – пояснення кожної складової
5	АТ "СЕНС БАНК"	-	-	Політика управління екологічними та соціальними ризиками
6	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	Кліматична стратегія	-	Звіт Групи щодо сталого розвитку. Корпоративне управління та корпоративна соціальна відповідальність (Звіт, 2022).
7	АТ "ОТП БАНК"	15 % від кредитів ЄБРР - на підтримку довгострокових інвестицій ММСП у «зелені» технології		Декларується дотримання ESG принципів в управлінні кредитним ризиком
8	АТ "Райффайзен Банк"	Кредити на СЕС та електрокари	Фінансування енергоефективності за секторами	Щорічний звіт групи із питань сталого розвитку (RBI Group Sustainability Report). Інформація про динаміку ESG-показників у річному звіті
9	АТ УКРСИББАНК"	Кредитування енергоефективності	IQ energy	Щорічний звіт групи із питань сталого розвитку. Зазначені стандарти МСФЗ S1 та МСФЗ S2.
10	АТ "ПУМБ"	Ключові задачі у сфері сталого розвитку	-	Зазначені стандарти МСФЗ S1 та МСФЗ S2. Декларація сталого розвитку АТ «ПУМБ»
11	АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	-	-	Корпоративне управління та корпоративна соціальна відповідальність (Звіт, 2022).

Джерело: складено за даними [47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65]

Як свідчать дані табл. 2.9., інформація щодо дотримання ESG-принципів в діяльності українських банків не є стандартизованою, а в окремих випадках ця інформація також недостатньо систематизована із зазначенням лише окремих аспектів з тріади ESG. Також не всі банки окремо виділяють продукти, пов'язані з кредитуванням, інвестуванням чи іншою фінансовою підтримкою сталого розвитку.

АТ КБ "ПриватБанк не виділяє окремо продукти для забезпечення сталого розвитку. У річному звіті зазначені структура та організація корпоративного управління, окремо згадується про екологічні та соціальні аспекти діяльності. Однак ці складові в контексті тріади ESG не згадуються.

Інший державний банк, АТ "Ощадбанк", пропонує продукт «Зелена енергія». Кредит надається на придбання, встановлення, монтаж та запуск в експлуатацію станцій сонячного теплопостачання, сонячних панелей для виробництва електроенергії; теплових насосів; сонячних батарей/акумуляторів; вітрових станцій та генераторів; а також на додаткове обладнання і матеріали до вищезазначених товарів.

У звіті АТ "Ощадбанк", крім опису корпоративного управління банку, окремо виділено розділ «Екологічні та соціальні аспекти діяльності». У звіті зазначено, що Ощадбанк дотримується європейських екологічних норм та чинного законодавства України з екології та продовжує впроваджувати міжнародні стандарти діяльності з екологічної та соціальної сталості у свою діяльність. Окремо підкреслено, що Ощадбанк у своїй діяльності дотримується основних принципів, які лежать в основі соціальної відповідальності та передбачені ДСТУ ISO 26000:2019 (ISO 26000:2010, IDT) «Настанови щодо соціальної відповідальності», та завдяки їм ефективно

впроваджує корпоративну соціальну відповідальність, яка забезпечує правильну трудову практику та відповідальне використання ресурсів.

Державний АТ "Укресімбанк" пропонує фінансування «зелених» проектів у партнерстві з НЕФКО. Державний Укресімбанк та Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО) уклали кредитну угоду з метою започаткування нової «зеленої» програми, що спрямована на підтримку впровадження проектів відновлюваної енергії та енергоефективності в Україні. У рамках нової програми, бюджет якої становить понад 10 мільйонів євро, протягом 5 років фінансуватимуться малі та середні проекти з відновлюваної енергії та енергоефективності, що реалізуються українськими компаніями. Внесок НЕФКО в цю програму становить 5 мільйонів євро. З 2018 року Укресімбанком було профінансовано понад 300 субпроектів у сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії.

Банк сприяє підвищенню енергоефективності економіки України та визначає фінансування проектів у сфері захисту навколишнього середовища та впровадження енергозберігаючих технологій як один з важливих напрямів діяльності.. Укресімбанк дотримується Політики відповідального фінансування та приділяє велику увагу екологічній складовій, зокрема: застосовує процедур оцінки екологічних та соціальних ризиків до кредитних проектів; не фінансує соціально небезпечні та екологічно шкідливі виробництва; реалізує ініціативи, спрямовані на зменшення негативного впливу діяльності на навколишнє середовище.

Державний АБ "УКРГАЗБАНК" в окремому розділі на сайті «Зелена» енергетика» пропонує продукти «Еко енергія» та «Еко енергія Simple». У межах проєкту «Зелена енергетика» є окремий розділ на сайті банку та застосунок «Екобанк. Онлайн». Розвиток альтернативних та екологічних джерел електроенергії — один із стратегічних пріоритетів України. Саме тому УКРГАЗБАНК та IFC розробляють ряд спеціальних програм, які

дозволять надавати фінансову підтримку всім інвесторам, які мають намір розбудовувати «зелену» енергетику в Україні. У ці програми увійдуть:

1. Проектне фінансування всіх видів «зелених» електростанцій (теплові електростанції, що спалюють усі види біомаси (деревину, соломку, інші відходи сільгоспвиробництва тощо); сонячні електростанції; вітряні електростанції; малі гідроелектростанції; електростанції, що працюють на біогазі тощо).
2. Рефінансування проектів, в які вже були залучені інвестиції, з метою реалізації їх наступних етапів.
3. Окремі кредитні програми для домогосподарств на придбання та підключення до мережі сонячних «міні-електростанцій».

У річному звіті банку зазначається перехід до принципів та термінології ESG банкінгу на відміну від використовуваних у минулих звітах екобанкінгу. Також окремо зазначають досягнення банку за кожною складовою.

На сайті АТ "СЕНС БАНК" немає інформації, чи пропонує банк окремі проекти для сприяння сталого розвитку, забезпечення кредитування енергоефективності тощо. Водночас необхідно зазначити, що банк має розроблену Політику управління екологічними та соціальними ризиками від «19» березня 2024 р.

Також серед досліджуваної вибірки є банки іноземних банківських груп – це АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК", АТ "ОТП БАНК", АТ "Райффайзен Банк", АТ УКРСИББАНК".

АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК" як банк з іноземним капіталом має кліматичну стратегію. Однак її опис на сайті банку невеликий із посиланням на Звіт Групи щодо сталого розвитку. У річному звіті (на сайті є лише за 2022 рік) із складових ESG-банкінгу зазначено корпоративне управління та корпоративну соціальну відповідальність. Окремих продуктів на сайті банку не зазначено. З одного боку, банк входить до складу потужної банківської групи, яка має високий рейтинг за рівнем ESG – ризику; однак, з іншого боку АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» – це самостійний український банк, який

повинен мати власні ініціативи щодо декларування та запровадження ESG-принципів у свою діяльність.

АТ "ОТП БАНК" окремо не виділяє продуктів, що пов'язані зі сталим розвитком, кредитуванням енергозбереження чи інших сталих проєктів. Однак зазначає щодо фінансування сталих технологій передбачається також за рахунок коштів отриманих від співпраці між ЄБРР та ОТП БАНК у сфері підтримки українського бізнесу, що розпочалася у 2022 р. До 15% охоплених гарантією кредитів підуть на підтримку довгострокових інвестицій ММСП у «зелені» технології, що відповідають стандартам ЄС і сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності цих компаній на внутрішньому та зовнішніх ринках. Після завершення своїх інвестиційних проєктів відповідні субпозичальники отримають інвестиційні стимули, що фінансуються Європейським Союзом у межах ініціативи EU4Business, а також технічну допомогу. Крім підтримки приватного сектору, стратегічними пріоритетами для ЄБРР в Україні є енергетика, продовольча безпека та життєво важлива інфраструктура.

Управління ESG ризиками здійснюється в межах управління кредитним ризиком. Щодо стратегії управління ESG-ризиками банк також посилається на документи ОТП Групи, яка прагне стати регіональним лідером у фінансуванні справедливого та поступового переходу до низьковуглецевої економіки та побудові сталого майбутнього за допомогою відповідальних фінансових продуктів та послуг.

АТ "Райффайзен Банк" пропонує банківські продукти для сприяння енергозбереження в таких галузях як-от харчова промисловість; сільське господарство; легка промисловість; хімічна промисловість; машинобудування; будівельний сектор та відновлювана енергетика. Портфель «зелених» проєктів АТ "Райффайзен Банк" складає 1,5 млрд грн. Також банк запровадив власну політику в сфері сталого розвитку (ESG) і активно підтримує проєкти, що мають позитивний соціальний та екологічний вплив.

АТ УКРСИББАНК" як частина Групи BNP Paribas популяризує серед клієнтів та партнерів відновлювані джерела енергії, енергетичну ефективність, стійку мобільність та переваги «циркулярної» економіки.

IQ energy. Оформити позику можна на низку товарів: теплоізоляція, котли, сонячні колектори, входні двері, лічильники, металопластикові вінка, тощо. Компенсація у розмірі 35% як на основне обладнання, так і на супутні товари виплачуються протягом IQ energy.

У річному звіті зазначено, що банк дотримується таких стандартів:

- МСФЗ S1 «Загальні вимоги щодо розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі сталим розвитком»;
- МСФЗ S2 «Розкриття інформації, пов'язаної з кліматом».

Банками з приватним українським капіталом серед досліджуваних банків є наступні – АТ "ПУМБ" та АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК".

На сайті АТ «ПУМБ» є окремий підрозділ, що присвячено питанням сталого розвитку, однак окремої згадки про «зелені» чи «сталі» продукти немає. У звіті зазначено щодо дотримання стандартів МСФЗ S1 «Загальні вимоги щодо розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі сталим розвитком» та МСФЗ S2 «Розкриття інформації, пов'язаної з кліматом». В 2023 році Наглядовою радою АТ «ПУМБ» затверджено «Декларацію сталого розвитку АТ «ПУМБ», яка визначає стратегічні цілі, принципи та організаційну структуру сталого розвитку Банку. В «Декларації схильності до ризиків АТ «ПУМБ» врахував негативний прояв кліматичних ризиків через зв'язок із існуючими суттєвими ризиками банку: кредитними та операційними ризиками.

Отже, як було з'ясовано за результатами оцінювання інформації на офіційних веб-сайтах досліджуваних банків лише 3 з них розміщують інформацію щодо кредитування «сталих» або «зелених проєктів» - АТ "Ощадбанк", АБ "УКРГАЗБАНК" та АТ "Райффайзен Банк" (табл. 2.10).

На сайті АТ «Ощадбанк» зазначено, що виходячи з необхідності поєднання сучасних технологій та необхідності зберігати природу, в банку

пропонують кредит на зелений тариф за зниженою процентною ставкою. Умови кредиту поширюються на придбання та встановлення сонячних станцій, вітрових станцій та генераторів, теплових pomp та сонячних батарей. Отримати вигідний кредит на зелений тариф в банку пропонують без прихованих комісій, переplat та штрафів.

Для фізичних осіб в АТ «Ощадбанк» пропонують кредитний продукт на придбання обладнання та супутніх матеріалів, що забезпечують вироблення «зеленої» енергії (переробку сонячної, вітрової, теплової, водяної енергії та/або енергії внаслідок обробки біомас в електричну) та їх встановлення, монтаж та запуск в експлуатацію [49].

Таблиця 2.10

Порівняння банківських продуктів щодо кредитування проєктів сталого розвитку станом на травень 2024 року

Пара- метри продук- тів	Банки				
	АТ "Ощадбанк"	АБ "УКРГАЗБАНК"		АТ "Райффайзен Банк"	
	Продукти				
	Зелена енергія	«ЕКО ЕНЕРГІЯ SIMPLE»	«ЕКО ЕНЕРГІЯ»	На СЕС та електрокари	Фінансування енергоефек- тивності
Ставка, %	19,5	13,49-20,99%	23,50%	17-19%	17-17,5
Строк	1-6 років	До 5 років	До 5 років	від 24 місяців	До 5 років
Основне забезпе- чення	товар, що придбається за рахунок кредиту	товар, що придбається за рахунок кредиту та порука	товар, що придбається за рахунок кредиту та порука	немає	немає інформації
Власний внесок (мінімальний)	від 15%	Від 15 до 30%	Від 15 до 30%	від 20 %	від 30%
Сума кредиту	від 100 000 до 1 000 000 грн	від 1 000 до 1 000 000 грн	від 1 000 до 1 000 000 грн	до 9 млн грн	немає інформації
Додат- кові платежі	23,93 - 24,40% - реальна процентна ставка. 1. За переказ коштів на рахунок	32,30% - реальна процентна ставка при максимальному строку кредитування (60 міс) та	29,43% реальна процентна ставка при максимальном у строку кредитування (60 міс) та	немає	немає інформації

	продавця - 750 грн. 2. За відкриття рахунку – 100 грн. 3. Разова комісія за надання кредиту - 2.99% від суми кредиту.	мінімальному власному внеску (15%), сума кредиту 850 0000 грн. з урахуванням вартості додаткових та/або супутніх послуг	мінімальному власному внеску (15%), сума кредиту 425 000 грн. з урахуванням вартості додаткових та/або супутніх послуг		
--	---	---	--	--	--

Джерело: складено за даними [49, 51, 59].

АБ "УКРГАЗБАНК" є чи не найактивнішим банком у кредитуванні проєктів сталого розвитку. Банк активно займається просуванням «зеленого» фінансування, однак на сайті подано детально інформацію саме за кредитуванням фізичних осіб. Пропонується надання коштів на придбання сонячних електростанцій і теплових насосів. Кредит надається на придбання та встановлення: сонячної енергетичної станції (СЕС); теплових насосів (ТН); вітрової електростанції (ВЕС); комбінованих вітро-сонячних генеруючих систем (КВСС). Окремо підкреслюється, що кредитуванню підлягає як повноцінний Проєкт (розробка проєктної документації, придбання обладнання/матеріалів, монтажні роботи встановлення СЕС/ВЕС/ТН/КВСС тощо), так і окремо придбання обладнання/матеріалів, які передаються в заставу.

Порівнюючи продукти АТ «Ощадбанк» та АБ «Укргазбанк» варто зауважити їхню схожість. У більшості випадків вони матимуть приблизно однакові ефективні ставки. Хоча ефективна ставка АТ «Ощадбанк» виглядає більш привабливою. Більш дешевим виявиться користування кредитом від АБ «Укргазбанк» у випадку мінімального строку та максимального власного внеску

АТ "Райффайзен Банк" пропонує кредити для фізичних осіб на придбання СЕС та електрокарів. Цей продукт дуже вхожий на продукти від АТ «Ощадбанк» та АБ «Укргазбанк». Також АТ "Райффайзен Банк" надає

інформацію про програми фінансування енергоефективності різних галузей – сільське господарство; легка промисловість; хімічна промисловість; машинобудування; будівельний сектор; будинки, торгові приміщення, готельний сектор; відновлювана енергетика.

Райффайзен Банк почав видавати беззаставні «зелені» кредити малому бізнесу для будівництва сонячних електростанцій, придбання електрокарів та зарядних станцій до них. Отримати фінансування до 80% вартості відповідного обладнання та монтажу можуть як ФОПи, так і юрособи.

Райффайзен Банк як найбільший іноземний кредитор української економіки навіть в умовах війни продовжує втілювати стратегію сталого розвитку. Банк видав 1,5 млрд грн «зелених» кредитів бізнесу, в тому числі для будівництва СЕС, виробництва сонячних панелей, створення біогазових та біометанових заводів, біопаливних котельних, запровадження енергоефективних проєктів тощо.

Із 2023 року банк відзначає нагородою Raif Green Leaf клієнтів, які запроваджують та поширюють інноваційні технології для скорочення викидів, переробки відходів, підвищення ресурсоефективності та енергоефективності, біорізноманіття, органічного виробництва, сприяють розвитку циркулярної економіки та «зеленої» енергетики для сталого майбутнього України.

Водночас варто зазначити, що кредитування енергозберігаючих технологій виявилось неефективним з точки зору зростання частки непрацюючих кредитів (рис. 2.3.)

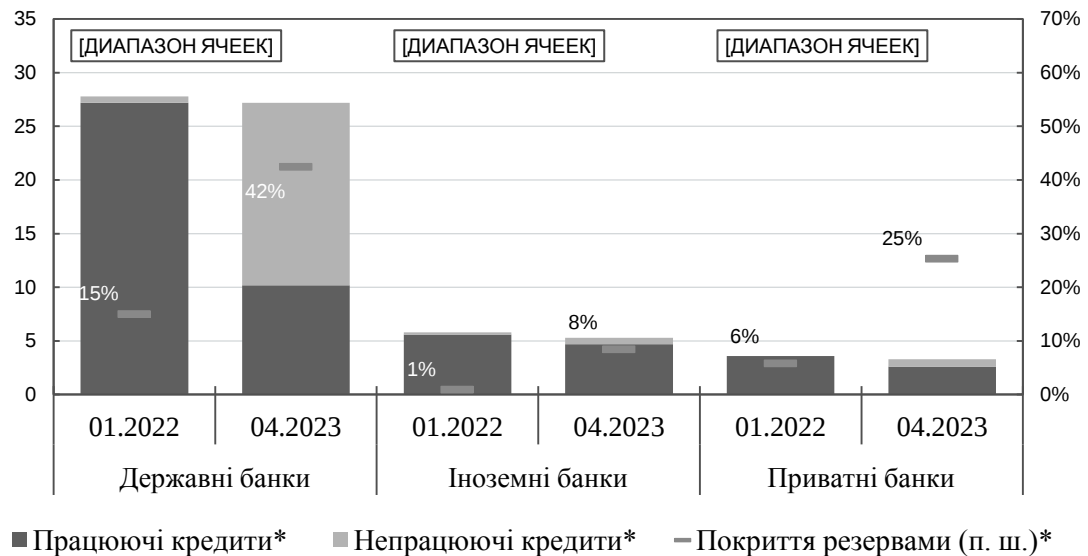

Рис. 2.3. Динаміка валових кредитів «зеленої» енергетики та структура за групами банків, млрд грн

Джерело: [66].

З рис. 2.3. видно, що банки (особливо державні) розвивали кредитування «зеленої» енергетики. Як зазначають фахівці НБУ, криза на ринку почалася ще кілька років тому. Обсяги виробництва з відновлюваних джерел енергії зростали, але доходів від продажів електроенергії не було достатньо для сплати генерації за високим «зеленим» тарифом.

Через недоотримання доходів та подальшого пошкодження та втрату потужностей низка компаній не здатна обслуговувати свої борги. Частка непрацюючих кредитів галузі на початок травня 2023 року зросла до 51% порівняно із менш ніж 3% до вторгнення. Під час повномасштабного вторгнення неповних надходжень за «зеленим» тарифом та накопичених фінансових ресурсів окремим виробникам відновлюваних джерел енергії вистачало лише на обслуговування процентів. Також варто зауважити, що в умовах контролю банками рахунків компаній, першочерговість сплати боргу за наявності надходжень банки могли забезпечити. Разом з тим рівень виплат за «зеленим» тарифом залишається низьким, а перспективи сектору

непевними. Відсутність запасу міцності може призвести до нової хвилі дефолтів після виходу компаній із режиму тимчасових послаблень сплати за боргами.

Висновки до Розділу 2

Різних ESG Рейтингів і Ренкінгів вже понад п'ятсот, і вони відрізняються за підходами до оцінки та методології. Серед такого різноманіття підходів можна виділити такі групи:

1. Провайдери даних організації спеціалізуються на зборі ESG показників компаній. Вони не мають як такої методології оцінки ESG профілю і працюють із загальнодоступними даними про компанії (прикладами є Bloomberg, Refinitiv).

2. Комплексний ESG рейтинг агентства, що мають власну методологію комплексної оцінки компанії за екологічними, соціальними та управлінськими показниками. Оцінка включає аналіз як загальнодоступних даних, так і даних, безпосередньо наданих компаніями на запит. Серед агентств, що присвоюють такі ESG Рейтинги, можна виділити традиційні рейтингові агенції, які раніше працювали з кредитними рейтингами (наприклад, S&P Global і Moody's), та «нові» агенції, які спеціалізуються саме на сталому розвитку (MSCI, Sustainalytics, RepRisk).

3. Спеціалізовані рейтинги – це агентства, які оцінюють лише окремі теми сталого розвитку, та не претендують на оцінку комплексного профілю ESG. Наприклад, CDP Carbon Disclosure Project спеціалізується на екологічних темах, таких як зміна клімату, захист лісів та водних ресурсів.

Однак результати різних агенств можуть відрізнятися. Виділяють три основні причини розбіжностей в оцінках: 1) різниця в охопленні, 2) у способі вимірювання та 3) у вагах для індикаторів.

Для оцінювання соціальної відповідальності банків України було використано рейтинг від Мінфіну, рейтинг FINANCE.UA та розраховано низку показників. У результаті дослідження встановлено, що існуючі рейтинги не є об'єктивною оцінкою соціальної відповідальності банків. Обидва рейтинги від'ємно корелюють з показниками віддачі активів, віддачі та достатності капіталу. Однак ці показники є вагомими у забезпеченні фінансової стійкості банків у сучасних умовах. Зазначене дає підстави зробити висновок щодо необхідності розробки підходів до оцінювання соціальної відповідальності банків України.

За результатами оцінювання інформації на офіційних веб-сайтах досліджуваних банків було з'ясовано, що лише 3 з них розміщують інформацію щодо кредитування «сталих» або «зелених проєктів» - АТ "Ощадбанк", АБ "УКРГАЗБАНК" та АТ "Райффайзен Банк".

Однак нині існує проблема «зеленого кредитування» - це якість активів. Українські банки, передусім державні, активно кредитували “зелену” енергетику. Галузь не встигла оговтатися від кризи недофінансування, як шок війни спричинив стрімке зростання частки непрацюючих кредитів

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ESG-ПРИНЦИПІВ В ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1. Світовий досвід запровадження ESG-принципів

Для оцінювання світового досвіду запровадження ESG-принципів необхідно більш детально проаналізувати річні звіти, передусім ESG звіти чи політики. Для такого аналізу візьмемо найбільші банківські групи з найвищим ESG-рейтингом, додатковою умовою є наявність банків цих груп в Україні. Зазначеним вимогам відповідають такі транснаціональні банки як-от BNP Paribas та Crédit Agricole Group. Додатково оцінимо великий банк, який має показники ESG-рейтингу, що нижчі в середньому по банківській галузі – це Bank of China. Порівняння ESG -рейтингів цих банків наведено на рис. 3.1.

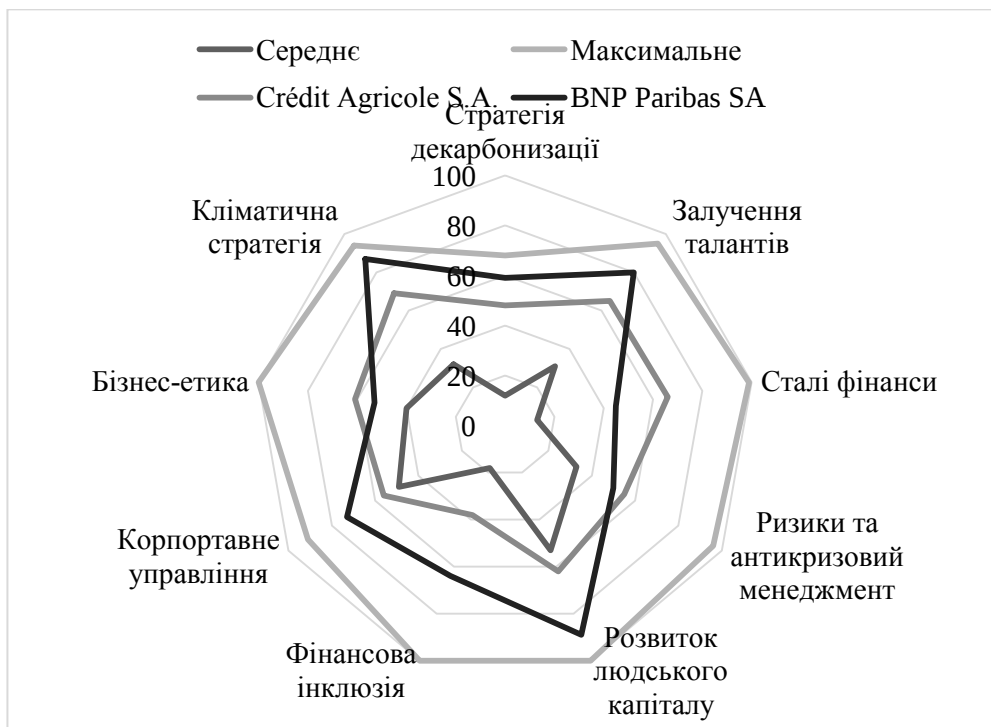

Рис. 3.1. Порівняння ESG -рейтингів окремих найбільших банківських груп світу (травень, 2024)

Джерело: <https://www.spglobal.com/esg/scores/results?cid=4153551>

Як свідчать дані рис. 3.1., найвищий рейтинг майже всіма показниками має BNP Paribas SA. Credit Agricole S.A. випереджає BNP Paribas SA в рейтингу за такими показниками як «Бізнес-етика», «Сталі фінанси» та «Ризики та антикризовий менеджмент»

Показники Bank of China є кращими порівняно з середніми значеннями за такими показниками: передусім це «Сталі фінанси» (+13), «Кліматична стратегія» (+6) та «Ризики та антикризовий менеджмент» (+5); у меншій мірі – це «Розвиток людського капіталу» та «Фінансова інклюзія» (+1). Однак такі складові як «Корпоративне управління» та «Бізнес-етика» суттєво понижують рейтинг банку (-16 та -27 пунктів відповідно).

Для оцінювання міжнародного досвіду з метою подальшої імплементації в українську практику проаналізуємо діяльність цих банківських груп більш детально (табл 3.1.).

Таблиця 3.1.

Документи, що регламентують запровадження ESG-принципів у досліджуваних банківських групах

Банківська група	Документ	Характеристика
BNP Paribas SA	Принципи відповідального банкінгу [67]	Перелік принципів та їх розгорнене пояснення.
	Кліматичний звіт [68]	1. Стратегія. 2. Корпоративне управління. 3. Ризик-менеджмент. 4. Цілі, кількісні показники та їх досягнення
	Інтегрований звіт «Позитивне майбутнє» [69]	1. Перспектива. 2. Амбіції. 3. Перехід. 4. Інновації. 5. Інклюзія. 6. Управління
Credit Agricole S.A.	Інтегрований звіт [70]	1. Стратегія. 2. Бізнес-модель. 3. Корпоративне управління
	Стратегія корпоративної соціальної відповідальності [71]	Сталий розвиток та ESG-принципи
Bank of China	Річний звіт. 2023 [72]	Зелені фінанси. Інклюзивні фінанси
	CSR & ESG REPORTS [73]	Низка звітів з посиланнями

Джерело: складено за даними [67-73].

Принципи відповідального банкінгу BNP Paribas SA включають 6 принципів [67].

Принцип 1. Відповідність. Цей принцип означає узгодження бізнес-стратегії так, щоб вона відповідала потребам людей і цілям суспільства та сприяла їх досягненню, як зазначено в Цілях сталого розвитку, Паризькій кліматичній угоді та відповідних національних і регіональних структурах.

Принцип 2. Вплив і встановлення цілей. Передбачається постійне збільшення позитивного впливу, з одночасним зменшенням негативного впливу на людей і навколишнє середовище та керуючи ризиками, пов'язаними з нашою діяльністю, продуктами та послугами. З цією метою банк встановлює і публікує цілі, де може мати найбільш значний вплив.

Принцип 3: Клієнти та споживачі. Зміст полягає в тому, що банк буде відповідально працювати з клієнтами та споживачами, щоб заохочувати стійкі практики та сприяти економічній діяльності, яка створює спільне процвітання для нинішнього та майбутніх поколінь

Принцип 4. Зацікавлені сторони (стейкхолдери). Принцип трактується як здійснення проактивних та відповідальних консультацій, залучення та співробітництво з відповідними зацікавленими сторонами для досягнення цілей суспільства.

Принцип 5. Управління та культура. У цьому контексті передбачається реалізації відданості цим принципам через ефективне управління та культуру відповідального банківського обслуговування

Принцип 6. Прозорість і підзвітність. З метою дотримання в банку декларують періодичний перегляд індивідуального та колективного виконання цих принципів. Також зазначається прозорість та відповідальність за позитивний і негативний вплив та наш внесок у досягнення цілей суспільства.

У Кліматичному звіті зазначено, що в 2021 році BNP Paribas опублікував мету¹ своєї компанії «Ми на службі наших клієнтів і світу, в якому ми живемо». З цією метою банківська група постійно співпрацює зі

своїми клієнтами для створення сталого низьковуглецевого майбутнього, мобілізує ресурси на користь проектів, які матимуть позитивний вплив, і впроваджує інновації, щоб бути лідером у сфері сталого фінансування. Відповідно до мети компанії, у стратегічному плані BNP Paribas до 2025 року під назвою «Зростання, технології, стійкий розвиток» (GTS) стійкість, включаючи питання, пов'язані з кліматом, є центром стратегії групи. У рамках плану «Сталий розвиток» Банк визначив п'ять пріоритетних тем, які відповідають цілям його клієнтів і Цілям сталого розвитку ООН (ЦУР ООН). Хоча клімат, очевидно, є центральним у пріоритетній темі «Перехід до вуглецевої нейтральності», він також глибоко пов'язаний з іншими, такими як «Циркулярна економіка» (наприклад, через скорочення споживання ресурсів і зменшення пов'язаної з ними енергії) або «Природні капітал і біорізноманіття» (наприклад, через боротьбу з вирубкою лісів) або «Сталі заощадження, інвестиції та фінансування» (наприклад, через випуск зелених облігацій, зменшення вуглецевого сліду інвестиційного портфеля тощо). У Звіті детально розкривається інформація за напрямками: стратегія, корпоративне управління, ризик-менеджмент, цілі, кількісні показники та їх досягнення [68]

Інтегрований звіт «Позитивне майбутнє» зазначається, що впродовж 2023 року банк разом із зацікавленими сторонами мобілізувалися в складному економічному, соціальному та кліматичному контексті. В банку підтримували клієнтів, партнерів і співробітників у реалізації їхніх проектів, а також сповнені рішучості рухатися до позитивного майбутнього, яке банк прагне побудувати разом з ними. Це позитивне майбутнє означає успішний перехід до низьковуглецевої економіки, єдиного способу боротьби зі зміною клімату та збереження життєво важливих екосистем нашої планети. Планета, де економічні гравці зможуть створювати цінності, захищаючи природу для майбутніх поколінь. Позитивне майбутнє також передбачає вибір інновацій, які служать усім і забезпечують прогрес для всіх. Суспільство, де цифрові технології прості, гнучкі та доступні, і водночас гарантують користувачам

оптимальний захист. Нарешті, майбутнє не може бути позитивним, не будучи інклюзивним. Світ, де зростання краще розподіляється, а можливості розподіляються більш справедливо, щоб втілити в життя цінності різноманітності, рівності та солідарності [69].

Отже, в цілому можна відмітити ґрунтовний та комплексний підхід BNP Paribas SA до формування та звітування про досягнення у сфері ESG-принципів.

Сформульована в 2019 році науково обґрунтована кліматична стратегія Credit Agricole S.A спрямована на узгодження фінансових потоків банківської групи з траєкторією Паризької угоди.

З 2021 року, коли Група приєдналася до Glasgow Financial Alliance for Net Zero, банк зосереджується на меті сприяти досягненню вуглецевої нейтральності відповідно до сценарію Міжнародного енергетичного агентства щодо нульових чистих викидів до 2050 року (сценарій NZE). Цей повноцінний план зміни клімату є одним із стовпів екологічної стратегії банку, який супроводжується підходом до сприяння біорізноманіттю та збереженню природного капіталу. План переходу ґрунтується на науковій роботі (звіти IPCC, сценарій NZE Міжнародного енергетичного агентства тощо) і роботі, проведеній разом із нашим науковим комітетом, створеним у 2019 році. Після COP28 це призвело до прискорення виконання зобов'язань банку у енергетичний сектор, що поєднує три компоненти: прискорення розвитку відновлюваної енергетики, підтримку споживачів і суспільства в їх переході та відмову від викопного палива [70].

Також на веб-сайті Credit Agricole S.A. має великий підрозділ, присвячений Стратегії корпоративної соціальної відповідальності [71].

Bank of China пропонує низку звітів про сталий розвиток (Assurance Report on Post Issuance of Bank of China Limited's Green Bond (2023); BOC Assurance Report on Use of Proceeds from Green Bond 2023; Corporate Social Responsibility Report of Bank of China Limited for 2023) [72].

Також інформація за ESG складовими є у річному звіті банку. Зокрема у Річному Звіті Bank of China за 2023 рік зазначено, що дотримуючись національного рішення та плану «піку викидів вуглецю та вуглецевої нейтральності», банк повністю реалізував свою стратегію зеленого розвитку з метою стати банком вибору для послуг зеленого фінансування. Він оптимізував свою структуру управління екологічним фінансуванням і вдосконалив заходи підтримки зеленого фінансування, забезпечивши здорове та швидке зростання екологічного фінансового бізнесу. У 2023 році Банк отримав ряд нагород за екологічне фінансування від Global Finance, Asiamoney, Financial Times, China Securities Journal та інших вітчизняних і зарубіжних журналів. У контексті соціальної відповідальності зазначено, що банк продовжував підтримувати концепцію «фінанси для людей» і залишався відданим обслуговуванню реальної економіки. Він був зосереджений на інтегрованих фінансових потребах мікро- та малих суб'єктів ринку, міських і сільських жителів, інших клієнтів інклюзивного фінансування, сприяючи високоякісному розвитку інклюзивного фінансового бізнесу.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу звітів банків зі сталого розвитку можна дійти висновку, що нині ESG-принципи набувають все більшої значущості та популярності. Водночас структура та зміст звітів окремих банків, не зважаючи на їх розгорнутий характер, залишаються різними за своєю структурою та змістом, що ускладнює порівняння.

3.2. Дорожня карта запровадження ESG-принципів в діяльність українських банків

Ураховуючи зростаючу значущість ESG-принципів, відсутність єдиного підходу до складання відповідної звітності та необхідність їх упровадження в

діяльність українських банків, виняткової актуальності набувають питання складання дорожньої карти їх імплементації (рис. 3.2.).

Політика щодо розвитку сталого фінансування – це комплексний документ, завдяки якому учасники фінансового ринку зможуть урахувати цілісне бачення Національного банку у своїх планах на наступні роки та заздалегідь підготуватися до обговорення і впровадження майбутніх регуляторних змін.

Рис. 3.2. Дорожня карта запровадження ESG-принципів в діяльність українських банків

Джерело: власна розробка

Одним із найважливіших факторів для формування дорожньої карти ESG є аналіз даних. Дані ESG є будівельним блоком для вимірювання прогресу ініціатив, узгоджених зі стратегією ESG. Те, які точки даних аналізуються, має ґрунтуватися на тому, що організація вважає істотно впливовим. Наприклад, оцінка даних про парникові гази може допомогти в забезпеченні дотримання обов'язкового розкриття інформації. Аналіз повинен визначити, які дані наразі легкодоступні, яких даних бракує, а доступ до яких може бути складнішим. Якщо дані легкодоступні, аналіз даних має бути зосереджений на оцінці продуктивності на рівні організації та активів і виявленні можливостей для покращення.

Оцінювання ESG розривів. Принципи ООН для відповідального інвестування (PRI), можуть виступати в якості корисних орієнтирів для визначення прогалини, сильні сторони та можливості в існуючих програмах. Визначення того, яку структуру використовувати, залежить від: поточного рівня інтеграції ESG в рамках організації; структура інвестицій і здатність впливати на операції. Такий аналіз є відправною точкою, що дозволяє організаціям оцінити, наскільки глибоко впроваджено ESG на рівні організації та активів. Оцінка організації за будь-яким ESG критеріями може допомогти окреслити прогалини та можливості для включення в дорожню карту ESG.

Крім того, оцінка суттєвості є інструментом для адаптації дорожньої карти ESG до цінностей зацікавлених сторін організації. По суті, оцінка допомагає організації визначити пріоритетність тем, які є суттєвими, визначаючи, які є найбільш важливими для зацікавлених сторін і можуть вплинути на довгострокову життєздатність компанії. Загальнодоступні звіти ESG є цінними джерелами для збору списку структури звітів. Зацікавлені сторони мають бути різними, представляючи всі аспекти діяльності компанії: від ради директорів до спільнот, у яких компанія працює. Розуміння того, чого зацікавлені сторони очікують від організації, і інтеграція цього в бізнес-стратегію може допомогти оптимізувати утримання та залучення. У

результаті оцінки суттєвості організація матиме кращі можливості для визначення пріоритетності тем ESG в основному бізнесі.

Національний банк України презентував комплексне бачення побудови та майбутнього розвитку сталого фінансового сектору в Україні – Політику НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року (далі – Політика щодо розвитку сталого фінансування).

Цей документ, розроблений у співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), спрямований на формування майбутнього ландшафту сталого фінансування в Україні. Він містить детальний опис задач та нового інструментарію для наближення діяльності українських фінансових установ до кращих світових стандартів інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги.

Політика щодо розвитку сталого фінансування визначає сталий розвиток як тривале економічне процвітання, менш залежне від використання обмежених ресурсів та експлуатації природного середовища, більш соціально інклюзивне та таке, що включає екологічний, соціальний, економічний та управлінський аспекти, які тісно взаємопов'язані. Ключовою запорукою сталого розвитку і є стале фінансування, тобто інтеграція ESG-критеріїв у фінансові послуги. Саме на цьому питанні наразі будуть сфокусовані зусилля Національного банку України до 2025 року.

Зокрема, дорожня карта реалізації Політики щодо розвитку сталого фінансування передбачала імплементацію екологічних, соціальних та управлінських (environmental, social and governance, ESG) факторів в систему корпоративного управління банків – з початку 2022 року; небанківських фінустанов – з кінця 2024 року.

Встановлення політики ESG спочатку визначає мету програми ESG і зміцнює відповідальність залучених ключових зацікавлених сторін. Політики повинні чітко виражати амбіції та цілі організації щодо розглянутої теми. Наприклад, для організації, де дані ще не зібрані або добре зрозумілі, прагнення можуть бути ширшими або більш якісними, але вони повинні

демонструвати кроки, які вживаються для кількісного визначення прогресу. Далі політика підтверджує відповідні зацікавлені сторони, які повинні будуть дотримуватися цих процедур. Важливо встановити певну сферу застосування політики в усій організації. Нарешті, політики повинні чітко формулювати підхід компанії до факторів ESG. Корисно розібрати підхід до ESG у кожному бізнес-напрямку. Проведення навчання для відповідних зацікавлених сторін забезпечить ознайомлення з будь-якими новими процедурами на початку.

Дорожня карта ESG постійно розвивається. У міру розвитку компанії можуть розкриватися нові пріоритети, виникати нові виклики та змінюватися інтереси зацікавлених сторін. Таким чином, надзвичайно важливо періодично проводити діагностику ESG і гарантувати, що дорожня карта однозначно та послідовно відповідає вимогам і потребам організації та її зацікавлених сторін.

Наступний етап – це управління екологічними та соціальними ризиками (environmental and social risk management, ESRM). Система управління екологічними та соціальними ризиками буде інтегрована в загальну систему управління ризиками фінансових установ: банків – із 2023 року, небанківських фінустанов – із кінця 2024 року.

Наступний етап – це оцінювання та відбір проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі для сталого розвитку. Фінансові установи, відбираючи проєкти для фінансування, зобов'язані будуть оцінювати їх вплив на екологію, сталість економічної діяльності та енергоефективність, а також розкривати інформацію щодо технічних критеріїв та класифікацій (таксономій) економічної діяльності, ESG-показників, на основі яких здійснено оцінювання та відбір таких проєктів із використанням найкращих світових практик. Національний банк розробить рекомендації з розкриття такої інформації для банків до кінця 2023 року, для небанківських фінустанов – до кінця 2024 року;

Також важливим етапом є формування звітності зі сталого розвитку. Обов'язковість розкриття фінансовими установами інформації про сталий

характер їх діяльності. Фінансові установи повинні будуть розкривати інформацію про те, наскільки їх діяльність є сталою, про її вплив на довкілля, про репутаційні та фінансові ризики, що виникають у зв'язку із впливом їх діяльності на довкілля. Рекомендації щодо розкриття такої інформації Національний банк розробить до кінця 2023 року для банків, до кінця 2024 року – для небанківських фінустанов. Крім того, регулятор ретельно стежитиме за виконанням цих вимог банками з початку 2024 року, небанківських фінустанов – з початку 2025 року.

Інтеграція ESG в основну бізнес-стратегію. Банки, які інтегрують принципи ESG у свою загальну стратегію, матимуть хороші можливості для досягнення довгострокового стабільного успіху. Майбутнє ESG характеризуватиметься розширенням аналізом даних, технологічним прогресом і акцентом на залученні зацікавлених сторін. Компанії, які охоплюють ці тенденції та інтегрують принципи ESG у свої основні стратегії, матимуть хороші можливості для процвітання в сталому та відповідальному майбутньому.

Вимірювання та звітування про ESG ефективність. Регулярне вимірювання та звітування про ефективність ESG буде мати вирішальне значення для демонстрації прогресу та підзвітності. Підприємствам потрібно буде прийняти стандартизовані показники та рамки ESG, щоб забезпечити послідовність і порівнянність.

Інтеграція ESG у фінансовий аналіз. Міркування ESG все більше інтегруються у фінансовий аналіз, впливаючи на інвестиційні рішення та практику кредитування. Компанії, які ефективно інтегрують принципи ESG у свою діяльність і фінансові стратегії, матимуть хороші можливості для залучення стабільного капіталу та досягнення довгострокового фінансового успіху.

Розроблення стандартів сталого фінансування та рекомендації щодо інтеграції екологічних, соціальних і управлінських стандартів в діяльність фінансових установ відбудуватиметься в межах реалізації Договору про

співпрацю між Національним банком України та IFC від 16 квітня 2021 року для впровадження Проєкту з розвитку сталого фінансування в Україні. Спільні зусилля є частиною Програми IFC "Зелене фінансування" та Програми IFC "Сприяння інвестиціям через Інтегровані екологічні, соціальні та управлінські стандарти в Європі та Центральній Азії", що реалізуються в партнерстві з Федеральним міністерством фінансів Австрії та Державним секретаріатом Швейцарії з економічних питань SECO.

За даними IFC, на ринках, що розвиваються, існують можливості для кліматичних інвестицій на суму близько 23 трлн доларів США до 2030 року, водночас в Україні вони оцінюються в 73 млрд доларів США. Завдяки розробленню та подальшій імплементації Політики щодо розвитку сталого фінансування Україна примножить можливості скористатися цим потенціалом.

Висновки до Розділу 3

Для оцінювання світового досвіду запровадження ESG-принципів необхідно оцінити найкращі практики. Для такого аналізу обґрунтовані такі банки як-от BNP Paribas, Crédit Agricole Group та Bank of China. На цій основі відмічено ґрунтовний та комплексний підхід BNP Paribas SA до формування та звітування про досягнення у сфері ESG-принципів. Сформульована в 2019 році науково обґрунтована кліматична стратегія Credit Agricole S.A спрямована на узгодження фінансових потоків банківської групи з траєкторією Паризької угоди. Bank of China пропонує низку звітів про сталий розвиток. Водночас структура та зміст звітів окремих банків, не зважаючи на їх розгорнутий характер, залишаються різними за своєю структурою та змістом, що ускладнює порівняння.

Ураховуючи зростаючу значущість ESG-принципів, відсутність єдиного підходу до складання відповідної звітності та необхідність їх упровадження в діяльність українських банків, обґрунтовано актуальність складання дорожньої карти їх імплементації. Визначені такі етапи дорожньої карти:

1. Аналіз даних та визначення розривів між українською практикою та бенчмаркінгом
2. Імплементація екологічних, соціальних та управлінських ESG-факторів в систему корпоративного управління банків.
3. Управління екологічними та соціальними ризиками.
4. Оцінювання та відбір проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі для сталого розвитку.
5. Обов'язковість розкриття фінансовими установами інформації про сталий характер їх діяльності.
6. Інтеграція ESG в основну бізнес-стратегію.
7. Вимірювання та звітування про ESG ефективність.
8. Інтеграція ESG у фінансовий аналіз.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зроблено низку висновків та узагальнень.

1. У роботі розглянуто процеси еволюції та зміст концепції сталого розвитку. Основні принципи сталого розвитку не є встановленими та незмінними раз і назавжди, а розвиваються через глобальний діалог. На початковому етапі наголос робився на економічному розвитку та охороні навколишнього середовища. Потім концепція сталого розвитку була розширена та поглиблена, щоб включити соціальний розвиток та екоцентричне бачення природи. Тому концепція сталого розвитку розробляється за участю різних зацікавлених сторін, які представляють різні точки зору. 25-27 вересня 2015 року в штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку відбувся саміт Порядку денного сталого розвитку до 2030 року, на якому було прийнято документ «Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку – 2030», в якому, зокрема, викладено 17 ключових цілі сталого розвитку.

2. ESG — це загальний термін, який означає «екологічні», «соціальні» та «управлінські» аспекти комерційної діяльності. Загалом, інвестори можуть використовувати ESG як набір критеріїв (поза традиційним аналізом балансу) під час оцінки ризику в компанії. Дедалі частіше інвестори узгоджують інвестиції з цінностями ESG і заробляють на компаніях, які активно борються з ризиками ESG через високі стандарти ESG: (E) – як компанія ставиться до навколишнього середовища; (S) – як компанія ставиться до співробітників, споживачів і громади; (G) – як керують компанією?

3. Сучасна державна політика України у сфері вирішення завдань сталого розвитку території опирається на інтереси мешканців територіальних громад і передбачає передачу органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та

відповідальності. При цьому кожен орган місцевого самоврядування в доповнення до загальнодержавної формує свою регуляторну політику, приймаючи місцеві регуляторні акти з метою вирішення конкретних завдань території. Регуляторна політика є основою успіху усіх складових сталого розвитку. Вона повинна бути відкритою, прозорою і загальнодоступною.

4. Розглянуті методичні підходи до формування ESG-рейтингів. ESG рейтинг є оцінка ESG профілю конкретної організації. Критерії оцінки, як правило, включають екологічні, соціальні та управлінські питання. Їх кількість може змінюватись від кількох десятків до кількох сотень. Кожен критерій має свою вагу у фінальній оцінці. Тому, критерії можна розділити більш суттєві (переважно визначають підсумкову оцінку) і менш суттєві (грають меншу роль рівні рейтингу). Критерії для оцінки конкретної компанії та ваги окремих критеріїв будуть різними для різних компаній: вони змінюються в залежності від особливостей операційної моделі організації, її галузі та географії діяльності.

5. Для оцінювання соціальної відповідальності банків України було використано рейтинг від Мінфіну, рейтинг FINANCE.UA та розраховано низку показників. Рейтинги соціальні рейтинги FINANCE.UA та «Мінфін» пов'язані лише на 41,4 %. Це свідчить про те, що існуючі рейтинги не є об'єктивною оцінкою соціальної відповідальності банків. Обидва рейтинги від'ємно корелюють з показниками віддачі активів, віддачі та достатності капіталу. Однак ці показники є вагомими у забезпеченні фінансової стійкості банків у сучасних умовах. Зазначене дає підстави зробити висновок щодо необхідності розробки підходів до оцінювання соціальної відповідальності банків України.

6. Проаналізовано діяльності банків щодо кредитування проєктів сталого розвитку на прикладі АТ "Ощадбанк", АБ "УКРГАЗБАНК" та АТ "Райффайзен Банк". Банки пропонують схожі продукти для фізичних осіб: «Зелена енергія», «ЕКО ЕНЕРГІЯ SIMPLE», «ЕКО ЕНЕРГІЯ», «На СЕС та

електрокари». АТ "Райффайзен Банк" пропонує також програму для підприємств різних галузей «Фінансування енергоефективності». Водночас варто зазначити, що кредитування енергозберігаючих технологій виявилось неефективним з точки зору зростання частки непрацюючих кредитів

7. На засадах оцінювання світового досвіду обґрунтувати дорожню карту запровадження ESG-принципів в діяльність українських банків. Визначені такі етапи дорожньої карти: аналіз даних та визначення розривів між українською практикою та бенчмаркінгом; імплементація екологічних, соціальних та управлінських ESG-факторів в систему корпоративного управління банків; управління екологічними та соціальними ризиками; оцінювання та відбір проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі для сталого розвитку; обов'язковість розкриття фінансовими установами інформації про сталий характер їх діяльності; інтеграція ESG в основну бізнес-стратегію; м=вимірювання та звітування про ESG ефективність; інтеграція ESG у фінансовий аналіз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 Poskrobko B. Impact of social and economic trends on the implementation of sustainable development concept. Sustainable development of knowledge-based economy; Publishing House of the Higher School of Economics in Białystok, 2009. –P. 108–126.

2 Papuzicki A. Philosophical aspects of sustainable development: introduction. Problems of Sustainable Development. 2006. 1(2). P. 25–32.

3 Kenig-Witkowska M.M. International Environmental Law . Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warsaw, 2011. – 312 p.

4 Rokicka E. Towards sustainable development. Concepts, interpretations, contexts . Department of General Sociology, Faculty of Economics and Sociology. July, 2016. P. 229.

5 Lipicki A. Legal basis of environmental protection / A. Lipicki; Wolters Kluwer, Warsaw, 2010. – 404 p.

6 Rakoczy B. (2010), Environmental Protection Law / B. Rakoczy, B. Wierzbowski // Basic issues; LexisNexis Polska, Warsaw, 2010. – 320 p.

7 Latoszek E. Sustainable development and global public goods in the theory and practice of international organizations / E. Latoszek, M. Proczek, M. Krukowska; Warsaw School of Economics, Warsaw, 2016. –P. 301.

8 Hull Z. Does the idea of the sustainable development show a new vision of the development of the civilization? / Z. Hull // Problemy Ekorożwoju. – 2007. – 1(2). – P. 49, 57

9 What are the Sustainable Development Goals?
<https://www.undp.org/sustainable-development-goals>

10 Tapio P. Energy and Transport in Comparison. Immaterialization, Dematerialization and Decarbonization in the EU15 Between 1970 and 2000. P. Tapio, D. Banister, J. Luukkanen, J. Vehmas, R. Willamo // Energy Policy. 2007. – 35, 1. – P. 433–451.

11 Piontek F. Alternative approaches to development implementation and their effects on capital / F. Piontek, B. Piontek // *Social Inequalities and Economic Growth*. – 2005. – 6. – P. 69–100.

12 Borys T. Regional indicators of sustainable development. Philosophical and social conditions of sustainable development / ed. A. Pawiowski, Polish Academy of Sciences, Monographs, no. 16, Lublin, 2003.

13 EUROPE 2020 – A strategy for smart, sustainable and inclusive growth [Electronic resource]. – Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF>

14 Skrobacki Z. From the general idea of sustainable development to the principles of sustainable development of transport . Buses. Technology, Operation, Transport Systems. – 2011. – 12. –P. 297–307.

15 Skala-Pyuniak A. The phenomenon of decoupling in the economy during the transformation period / A. Skala-Pyuniak // *Scientific Papers of the Warsaw University of Technology, Transport*. – 2010. – 72. –P. 101–113.

16 Latoszek E. Sustainable development and global public goods in the theory and practice of international organizations / E. Latoszek, M. Proczek, M. Krukowska; Warsaw School of Economics, Warsaw, 2016. P. 301

17 Gunner Friede et al, 'ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies' (2015) 5(4) *Journal of Sustainable Finance & Investment* pg 210; 212 (also cited in McKinsey Quarterly, 'Five ways that ESG creates value' (November 2019) pg 3).

18 What Is ESG Investing?
<https://www.investopedia.com/terms/e/environmental-social-and-governance-esg-criteria.asp>

19 Trillium Asset Management. "ESG Criteria."
<https://www.trilliuminvest.com/esg/esg-integration-criteria>

20 Credit Suisse Global ESG Investment Principles. Asset Management and Investment Solutions & Products

-
- 21 Delivering the European Green Deal. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en
- 22 «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
- 23 Моніторинг показників досягнення ЦСР в Україні. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/prezentaciya-csr_22.10.2019_karmazina.pdf (дата звернення 02.04.2024)
- 24 «Концепція сталого розвитку населених пунктів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14#Text> (дата звернення 02.04.2024)
- 25 Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
- 26 Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації,
а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#Text>
- 27 Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-16#Text>
- 28 Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України. Вісник НАН України. 2002. No 2
- 29 Регуляторна мапа України. URL: <https://opendata.in.ua/map> (дата звернення 02.04.2024)
- 30 Research Affiliates, 2020. What a Difference an ESG Ratings Provider Makes. <https://www.researchaffiliates.com/documents/770-what-a-difference-an-esg-ratings-provider-makes.pdf>

31 Рейтинг ESG-ризиків. URL: <https://www.sustainalytics.com/corporate-solutions/know-your-esg-score/yorkshire-building-society/1012375476> (дата звернення 02.04.2024)

32 Рейтинг ESG-ризиків URL: <https://www.spglobal.com/esg/scores/results?cid=4085960> (дата звернення 02.04.2024)

33 Рейтинг ESG-ризиків URL: <https://www.cdp.net/en/responses?queries%5Bname%5D=Bank+of+America> (дата звернення 02.04.2024)

34 Berg, F., Kolbel, J.F., Rigobon R. 2022. Aggregate Confusion: The Divergence of ESG Ratings. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3438533

35 Bowen H. Social Responsibilities of the Businessman / H. Bowen – N. Y.: Harper & Row, 1953, p. 6

36 Drucker P. F. Management: Tasks, Responsibilities, Practices / P. F. Drucker. – NY : Harper&Row, 1994. – P. 840.

37 Sethi S. P. Dimensions of corporate social responsibility / S. P. Sethi // Business Ethics Quarterly. – 1985. – p. 213

38 Савченко І. Г. Ціннісний вимір соціальної відповідальності в демократичній державі : монографія / І. Г. Савченко, О. В. Радченко. – Х. : ХНУРЕ, 2008. – 199 с.

39 Діденко Н. Аксіологічні детермінанти соціальної відповідальності бізнесу / Н. Діденко, Г. Павлова // Філософія. – 2009. – № 7 (98). – С. 124–126.

40 Міжнародний стандарт ISO/FDIS 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» URL: http://www.ksovok.com/doc/iso_fdis_26000

41 Портал оцінювання фінансових послуг. URL: https://finance.ua/ua/ratings/customer_services/-/banks (дата звернення 02.04.2024)

-
- 42 Портал статистичної інформації URL:
<https://minfin.com.ua/ua/banks/top/> (дата звернення 02.04.2024)
- 43 Куцик В.І, Мойсеєнко І.В.. Методичні основи оцінювання соціальної відповідальності підприємства. Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». Випуск 3. 2018. С. 92-99
- 44 Дослідження соціальної відповідальності бізнесу в Україні. URL:
www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf (дата звернення: 20.07.2018)
- 45 Євтушенко В.А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis_64.exe?...2...2013 (дата звернення: 20.07.2018)
- 46 Затейщикова О.О. Аналіз підходів до оцінки соціальної відповідальності бізнесу. URL: irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 20.03.2024)
- 47 Офіційний сайт ПАТ КБ «Приватбанк». URL:
<https://privatbank.ua/business/kredit> (дата звернення 15.04.2024)
- 48 Звіт про управління. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» станом на 31 грудня 2023 року. С. 66-69
- 49 Офіційний веб-сайт АТ «Ощадбанк». URL:
<https://www.oschadbank.ua/credit/green-energy> (дата звернення 15.04.2024)
- 50 Екологічні та соціальні аспекти діяльності. Консолідований звіт про управління. Річний звіт АТ «Ощадбанк». 2023. С. 40-50
- 51 Офіційний веб-сайт АТ «Укргазбанк». URL:
https://www.ukrgasbank.com/zelena_energetika/ (дата звернення 15.04.2024)
- 52 АТ «Укргазбанк». Річна консолідована звітність за МСФЗ. URL:
ukrgasbank.com/about/fin_results/ (дата звернення 10.04.2024)
- 53 Річний звіт АТ «Державний експортно-імпорتنний банк». 2022 . С. 11-15
- 54 Офіційний веб сайт АТ «Сенс Банк». URL:
<https://sensebank.ua/msb/kredituvanna> (дата звернення 15.04.2024)

55 Політика управління екологічними та соціальними ризиками в АТ «СЕНС БАНК». від «19» березня 2024 р. URL: <https://sensebank.ua/upload/pravlinnya-ekolohichnymy-ta-sotsialnymy-ryzykamy.pdf>

56 КЛІМАТИЧНА СТРАТЕГІЯ Креді Агріколь. URL: <https://credit-agricole.ua/o-banke/klimatychna-stratehiya> (дата звернення 15.04.2024)

57 АТ «Креді Агріколь Банк» Річна стратегія 2022. URL: <https://credit-agricole.ua/storage/files/annual-report-2022-ukr-final.pdf> (дата звернення 15.04.2024)

58 АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ОТП БАНК» Консолідований річний звіт за рік, який закінчився 31 грудня 2023 року. URL: https://www.otpbank.com.ua/upload/medialibrary/451/6qbv2rfzgyi2vz4asgiae3s1he40o1pi/2023_cons.pdf (дата звернення 15.04.2024)

59 Умови за програмою фінансування енергоефективності проектів. АТ «Райффайзен Банк». URL: <https://raiffeisen.ua/storage/files/ee-2023-1-1.pdf> (дата звернення 15.04.2024)

60 Звіт керівництва зі сталого розвитку АТ «Райффайзен банк». URL: <https://raiffeisen.ua/storage/files/raiffeisen-bank-separate-ukr-1.pdf> (дата звернення 15.04.2024)

61 Консолідована фінансова звітність. Акціонерне товариство «Райффайзен Банк». 2023. URL: <https://raiffeisen.ua/storage/files/raiffeisen-bank-consolidated-23fsu-isa-with-signatures.pdf> (дата звернення 15.04.2024)

62 Ключові задачі ПУМБ у сфері сталого розвитку. URL: <https://about.pumb.ua/growth> (дата звернення 15.04.2024)

63 АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК» Фінансова звітність. URL: <http://surl.li/ugebd> (дата звернення 15.04.2024)

64 Офіційний веб-сайт АТ «Універсал банк». URL: <https://www.universalbank.com.ua/> (дата звернення 15.04.2024)

65 АТ «Універсал банк». Річна фінансова звітність згідно з МСФЗ.
URL:

<https://www.universalbank.com.ua/storage/app/uploads/public/649/1be/46d/6491be46d0224292371320.pdf> (дата звернення 15.04.2024)

66 Звіт про фінансову стабільність, червень 2023 року. URL:
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2023-roku>
(дата звернення 15.04.2024)

67 BNP PARIBAS 2023 REPORTING. PRINCIPLES FOR RESPONSIBLE BANKING. URL:
https://cdn-group.bnpparibas.com/uploads/file/bnp_paribas_2023_prb_reporting.pdf (дата звернення 20.04.2024)

68 BNP PARIBAS. Climate report. URL:
<https://group.bnpparibas/en/group/about-us/company-purpose> (дата звернення 20.04.2024)

69 BNP PARIBAS. Positive Future. Integrated Report. URL: 2023.
<https://invest.bnpparibas/en/document/2023-integrated-report> (дата звернення 20.04.2024)

70 Credit Agricole S.A. INTEGRATED REPORT. 2023-2024. URL:
<https://www.credit-agricole.com/en/responsible-and-committed/our-csr-strategy-be-an-actor-of-a-sustainable-society> (дата звернення 20.04.2024)

71 OUR CSR STRATEGY: BE AN ACTOR OF A SUSTAINABLE SOCIETY. URL:
<https://www.credit-agricole.com/en/responsible-and-committed/our-csr-strategy-be-an-actor-of-a-sustainable-society> (дата звернення 20.04.2024)

72 Bank of China Limited. Annual Report. 2023 URL:
<https://www.boc.cn/en/> (дата звернення 20.04.2024)

73 CSR & ESG REPORTS. Bank of China URL:
<https://www.bocusa.com/csr-reports> (дата звернення 20.04.2024)